

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Irena Jedličková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Plečník v Praze, aneb méně známé kapitoly z Plečnikova působení na Českém
území

Irena Jedličková

Bakalářská práce

2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

- Jméno a příjmení: **Irena Jedličková**
- Osobní číslo: **H15090**
- Studijní program: **B7310 Filologie**
- Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
**Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové): Slovin-
ština**
- Název tématu: **Plečnik v Praze, aneb méně známé kapitoly z Plečnikova
působení na Českém území**
- Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Zadávaná práce se zaměří na dvě období Plečnikova pobytu v Praze. V první části student/ka rozebere první fázi Plečnikova pobytu v Praze před tím, než architekt začal pracovat na zakázkách prvního československého prezidenta pro úpravu Pražského hradu. Druhá část práce se zaměří na 20. a 30. léta, jak jsou reflektována v Plečnikově korespondenci. Práce bude mít kompilační a analytický charakter.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

GAŠPARIČ, Jure. Češi a Slovinci v moderní době: politika ? společnost ? hospodářství ? kultura, Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2010, 425 s. ISBN 978-80-7415-025-8; 978-961-6386-23-4.

KOTĚRA, Jan. Jan Kotěra, Praha: KANT, 2001, 411 s. ISBN 80-86339-08-4.

KOTĚRA, Plečnik. Korespondence, Praha: VŠUP, 2002, 363 s. ISBN 80-901982-9-5.

LUKEŠ, Zdeněk. Jože Plečnik, průvodce po stavbách v České republice, Praha: Foibos Books, 2012, 94 s. ISBN 978-80-87073-41-4.

PLEČNIK, Jože. Josip Plečnik: An Architect of Prague Castle, Praha: Správa Pražského hradu, 1997, 663 s. ISBN 80-902051-5-1.

PLEČNIK, Josip. Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století, Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2012, 59 s. ISBN 978-80-86863-59-7.

PERELOVŠEK, Damjan. Architekt Josip Plečnik: práce pro prezidenta Masaryka, Praha: Pražská edice, 2001, 143 s. ISBN 80-86239-01-2.

PRELOVŠEK, Damjan. Josip Plečnik: život a dílo. Šlapanice: ERA, c2003, 376 s. ISBN 80-86517-72-1.

SEDLÁK, Jan: Santini a Plečnik: tradice a invence, Brno: VUTIUM, 1999, in: Edice Vědecké spisy Vysokého učení technického v Brně. Habilitační a inaugurační spisy ? Svazek 9, 26 s. ISBN 80-214-1357-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michal Téra, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2018**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 6. 2018

Irena Jedličková

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Michalu Térovi, Ph.D., jenž s nekonečnou trpělivostí vedl mou bakalářskou práci a jehož věcných připomínek a rad si velice cením. Můj dík také patří doc. dr. Petře Stankovské, která ve mně podnítila ještě větší zájem o studium slavistiky a samotné bohemistiky. Mgr. et Mgr. Zdence Kohoutkové vděčím za dodání síly a odvahy pokračovat ve studiu a jejíž metoda vedení výuky mě ujistila v tom, že to, co dělám, je správné. Největší dík ale patří mé rodině a přátelům, kteří při mně stáli především v těch nejtěžších chvílích.

ANOTACE

Práce se věnuje životu a dílu slovinského architekta Josipa Plečnika. Tento významný umělec působil již od svého mládí ve Vídni a ke konci života také v rodné Lublani. Primárně práce mapuje především časové období, které strávil v Praze. Značná část je zaměřena Plečnikově pedagogické činnosti a samozřejmě i jeho architektonické tvorbě.

KLÍČOVÁ SLOVA

Josip Plečnik, Otto Wagner, Jan Kotěra, Pražský hrad, Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně

SUMMARY

TITLE

Plečnik in Prague. The Less Known Chapters of Plečnik's Work on the Czech Territory

This thesis is dedicated to the life and work of the Slovenian architect Josip Plečnik. This significant artist operated in Vienna since he was young and at the end of his life he also worked in his native Ljubljana. The thesis is primarily concentrated on the time period which Plečnik spent in Prague. The main part of the bachelor thesis is focused on Plečnik's pedagogical activities and, of course, on his architectural production.

KEYWORDS

Josip Plečnik, Otto Wagner, Jan Kotěra, Prague Castle, Church of the Most Sacred Heart of Our Lord

Obsah

0	ÚVOD	1
1	PLEČNIK PŘED PŘÍCHODEM DO PRAHY	3
1.1	Mládí	3
1.2	Žákem Otto Wagnera	4
1.2.1	Uznání veřejností	7
1.2.2	Římská cena	7
1.3	Samostatný architekt ve Vídni	9
1.3.1	Vídeňská Secese	10
1.3.2	Zacherlův dům	11
1.3.3	Kostel svatého Ducha	12
2	PLEČNIK V PRAZE	16
2.1	Pedagogická činnost	16
2.2	Pražský hrad	22
2.3	Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně	27
3	SAKRÁLNÍ STAVBY VE SLOVINSKU	35
3.1	Kostel Nanebevstoupení Páně v Bogojině	35
3.2	Kostel svatého Michaela v Lublani	36
3.3	Kostel svatého Františka v Lublani	37
4	PLEČNIKOVA LUBLAŇ	38
4.1	Národní a univerzitní knihovna	38
4.2	Žehličkový dům	39
4.3	Hřbitov Žale	40
5	ZÁVĚR	42
6	SEZNAM LITERATURY	46
6.1	Prameny	46
6.2	Literatura	46

0 ÚVOD

Josip Plečnik studoval ve Vídni u renomovaného profesora architektury Otto Wagnera, který mu byl celoživotní inspirací a vzorem. Jejich vztah se během jejich života rozvinul do hluboké roviny přátelství a vzájemně se ovlivňovali v soukromém i profesionálním životě. Ve Wagnerově ateliéru, do kterého přišel bez dřívějších zkušeností a bez odpovídajícího vzdělání, se naučil architektuře od smotných základů a to mu dovolilo se nadále rozvíjet. Absolvování jeho školy, a především Wagnerova obliba Plečnikovi osobnosti, mu otevřely mnohé dveře v oblasti architektury jak ve Vídni, tak ve světě a oběma je dodnes vyjadřována úcta a uznání za jejich celoživotní díla. Ve Vídni také navázal četné kontakty, jímž nejdůležitějším bylo přátelství s o rok starším spolužákem Janem Kotěrou.

Nešťastnou náhodou se mu kvůli tvrdošíjné povaze podažilo si zneprátniti následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Plečnik se vždy snažil prosazovat projekty a ideje, u kterých byl přesvědčen, že jsou pro danou situaci nejlepší. Nedomyslel však, že v některých případech je lepší vyhovět něčímú přání, obzvlášť, když se jedná o takto vysoce postavenou osobu. Nicméně díky neústupnému jednání se Plečnikův styl vyvinul do nevídané a naprosto originální podoby. I pouhý nadšenec do Plečnikových výtvorů může ve většině případů určit, jestli se u daného předmětu jedná o Plečnikovu práci. Jeho rukopis je tedy naprosto zjevný pro úplného laika. Nerozumějme však tomuto tvrzení tak, že Plečnik nikdy nechtěl od svých názorů ustoupit. Zadavatelům se, pokud možno snažil vyjít vstříc, což dokládají různé varianty skic a návrhů projektů, ať již odevzdaných, nebo odložených do šuplíku. Především kladl důraz na přání svých přátel a blízkých spolupracovníků či snad zadavatelů jemu dobře známých osobností.

Jan Kotěra přivedl Plečnika v roce 1911 do Prahy, kde byl Plečnik přijat ředitelem Uměleckoprůmyslové školy Jiřím Stibralem¹ a několik let zde působil jako pedagog dekorativní architektury. Často na svých zakázkách pracoval z vlastních finančních zdrojů a v některých případech za své zakázky a vykonanou práci odmítal přijmout finanční odměnu. Tento přístup neaplikoval pouze u architektonických zakázek, ale i zde, na Uměleckoprůmyslové škole. Některé z jejích částí se totiž na určitou dobu staly lazaretem v době první světové války. Plečnik na tomto místě v daném období zcela bez jakékoli finanční satisfakce vyučoval i jiné ze zdejších předmětů. Za toto vstřícné chování jej chtěla škola po skončení války odměnit povýšením. Avšak tohoto očividného vyjádření vděku a Plečnik z důvodu změn v uspořádání Evropy nedočkal, nicméně se necítil být dotčen.

¹ Jiří Stibral (*1859, †1939).

Nejdůležitějším přínosem pro Prahu, československý národ a v dnešní době i pro celou Evropu, byla rekonstrukce Pražského hradu a výstavba monumentálního kostelu Nejsvětějšího Srdce Páně na náměstí Krále Jiřího z Poděbrad.

1 PLEČNIK PŘED PŘÍCHODEM DO PRAHY

1.1 Mládí

Josip Plečnik, slovinský architekt, se narodil dne 23. ledna 1872 v dnes již hlavním městě Slovinské republiky – v Lublani – Andrejovi a Heleně Plečnikovým jako třetí ze čtyř dětí. Studoval na průmyslové škole a později se ve Vídni stal žákem slavného architekta Otto Wagnera. Zatímco oba jeho starší bratři – Andrej a Janez – úspěšně absolvovali vysokou školu, Plečnikovi se při studiu příliš nedařilo, což se ukázalo již v prvním ročníku gymnázia. Z toho důvodu se vrátil zpět do otcovy truhlářské dílny, jakožto její dědic a otcův nástupce.

V roce 1888 díky státnímu stipendiu nastoupil na průmyslovou školu ve Štýrském Hradci, kde se vzdělával v oboru truhlářství a odvětvích jemu blízkých. Profesorem Leopoldem Thayerem byl v brzké době přijat jako kreslič do jeho ateliéru především díky četným kontaktům se studenty stavitelství, od kterých se mnoho naučil. V Thayerově ateliéru pracoval ve volných chvílích, kterých kvůli časové náročnosti neměl mnoho, nicméně Thayer v Plečnika věřil a rád ho pověřoval úkoly při výstavbě železniční trati, která pomohla rozvoji Štýrského Hradce, a při zástavbě tehdejšího parku Joannea, kde měla vzniknout hlavní třída vídeňského typu.

Po otcově smrti, která ho silně zasáhla, měl převzít jeho truhlářskou dílnu, ale vzhledem k nízkému věku se jeho bratr Andrej s matkou rozhodli, že na to zatím není dostatečně způsobilý, a tak jej další Thayerův žák – Leopold Müller, vlastník truhlářské továrny k. k. Hofbau-Kunsttischlerei J. W. Müller – přivedl roku 1892 do Vídně. Zde pracoval dva roky. *„Později vyprávěl svému prvnímu životopisci, Kostovi Strajnićovi, že se ve Štýrském Hradci naučil kreslit, stavět modely, vyřezávat a rýt, ale i praktické záležitosti, jako je údržba plynového motoru.“*²

Jeho žádost o místo na Uměleckoprůmyslové škole Rakouského muzea umění a průmyslu ve Vídni, kterou podal v roce 1893, byla vedoucím oddělení – Hermannem Herdtle – zamítnuta. Nicméně Vídeň pro něj byla vskutku inspirující. Byla tehdy kulturním centrem monarchie a probíhalo zde mnoho kulturních akcí. Později Plečnik s nadšením popisoval návštěvu třetí Mezinárodní Výstavy v Domě umělců, uskutečněné na jaře 1894, která ho podnítila ke studiu architektury: *„A pak jsem jednoho krásného dne přišel do Künstlerhausu – a jak tomu Bůh chtěl – viděl jsem tam vystavené náčrty Otto Wagnera –*

² PRELOVŠEK, Damjan. *Josip Plečnik: život a dílo*. 1. vyd. Šlapanice: Era, 2002. 376 s. ISBN 80-86517-07-1, s. 3.

myslím, že sbírka byla vystavena u příležitosti jeho jmenování profesorem – Nevím co a jak – ani nevím, kde jsem sebral odvahu a nápady – kromě Boha a své hlouposti jsem v celé velké Vídni neměl nikoho. – Rudolfa Berndta (sic) jsem znal od vidění z ateliéru – Šel jsem k němu a žádal jsem ho o doporučení. Ano – řekl – doporučím Vás, ale ne Wagnerovi, ale Luntzovi. Pro mě za mě – tak jsem šel k Luntzovi a potkal jsem tam – jak jsem se dozvěděl později, jeho syna. Nechal mě vyvést – a já jsem šel s balíkem výkresů zpátky do auly a odsud – bez doporučení – k Wagnerovi...“³

1.2 Žákem Otto Wagnera

Po troufalém ucházení se o místo u Wagnera byl nakonec přijat a v roce 1894 se stal žákem Otto Wagnera na vídeňské Akademii výtvarných umění a věd bez odpovídajícího vzdělání architektury a humanistických oborů.

Otto Wagner, rakouský architekt, se narodil 13. července 1841 ve Vídni. Studium architektury absolvoval nejprve na Polytechnickém institutu v letech 1857 až 1860 a poté i na vídeňské Akademii od roku 1861 do 1863. S prvními návrhy začal již rok po dokončení svých studií a rok poté byl zrealizován jeden z jeho projektů – budova Nové vídeňské scény. Je také tvůrcem mnoha dalších projektů, jakými jsou synagoga na Rumbachově ulici v Budapešti (1870-1873), Císařská a Královská soukromá rakouská státní banka ve Vídni (1882-1884), kostel svatého Leopolda také ve Vídni (1902-1904) a především je autorem vídeňské podzemní dráhy (1892-1893) a spoluautorem projektu urbanistického regulačního plánu Vídně (1892-1893). Roku 1894 se stal pedagogem architektury na vídeňské Akademii, 1894 byl jmenován ředitelem speciální sekce pro architekturu a na této pozici působil až do roku 1913. Roku 1897 byl spoluzakladatelem skupiny vídeňské Secese, jejímž členem se Plečnik později stal. Otto Wagner zemřel 11. dubna 1918.

Většina Wagnerových žáků pocházela z významných měšťanských rodin na rozdíl od Plečnika. Ten byl, samozřejmě stejně jako jeho spolužáci, fascinován prezentací Wagnerova pojetí architektury. Jejich učitel obvykle rozdával svým žákům různé úkoly, jedním z nich byl návrh činžovního domu, na který se Plečnik necítil být připraven, poněvadž náhle zjistil, že nad spolužáky nevyniká ani svou kreslířskou činností. Wagner si byl Plečnikových nedostatků vědom a radil mu, aby nejprve získal zkušenosti a znalosti v nějakém ateliéru. Navzdory tomu Plečnik zůstal na Akademii, kde se s pomocí spolužáků vše doučil. Kromě toho získal základy technických výpočtů ve Wagnerově soukromém

³ Tamtéž, s. 5.

ateliéru, ve kterém v prvním roce svého studia pracoval. Wagner sám mu tehdy zařídil vynikajícího učitele deskriptivní geometrie, díky němuž si Plečnik osvojil i technické kreslení. Vzhledem ke svému doučování byl osvobozen od neustálého kreslení řeckých, římských, gotických a renesančních dekorací. Wagner se pro něj stal čímsi jako otcovským vzorem. Obdivoval jeho píli a preciznost a zároveň vnímal jeho umělecké nadání a smysl pro spravedlivost. Mezi jeho osmnácti pracovníky byl Plečnik tím nejmladším. Po roční práci ve Wagnerově ateliéru mu on sám dal najevo, že by ho rád viděl mezi svými žáky a tak se Plečnik opětovně zapsal na Akademii. Jeho předchozí zklamání z prvního neúspěšného pokusu o vstup na akademii mu byl hnacím motorem a usiloval tak tvrději a oddaněji svým úkolům. Za tři formálně předepsané roky Plečnik školu úspěšně dokončil, i když po celou dobu zůstával úzce spojen s ateliérem.

Wagner zásadně ovlivňoval nejen své studenty, ale i vývoj moderní architektury v celém Rakousku. Svým žákům ochotně sděloval své poznatky a kladl jim na srdce, aby sledovaly vývoj západní Evropy. Vzhledem k vývoji v celé Evropě a nabídce především užitkových zakázek byl Wagner nucen se přizpůsobit a zaměřit se více na techniku. Jednou z takových zakázek byla i výstavba vídeňské podzemní dráhy započatá roku 1894, nebo regulace Dunajského kanálu. Změna poptávky vedla k potřebě rozšířit architektonické znalosti i do oblasti inženýrství.

Kvůli životu ve Vídni se ještě více upnul na vlast. Obával se totiž, že díky dlouhodobému pobytu ve městě na vlast zanevře. Tak se ale nestalo, nicméně tyto obavy často sděloval svým bratrům, v nichž se vyjadřuje: „*Velkoměsto talentu prospívá – zato ale ničí duši.*“ Plečnik sám byl silně věřící osobou a to především díky vlivu matky – která si zakládala na řádné křesťanské výchově, odmalička jej pravidelně brávala na mše do kostela a dbala o jeho řádné vzdělání v oblasti křesťanství – a bratra Andreje, kněze, ale i obecně nábožensky založenému Slovinsku, kde mu již zamlada vstřípili silné křesťanské hodnoty. Křesťanská etika jej neustále nutila přemítat nad dobrým a špatným a cítil se být zavázaný své rodné vlasti vynahrazovat Slovincům nedostatky na kulturním poli. Obával se odcizení od své podstaty způsobené vývojem, kterému podléhal díky získávání znalostí a životu v německé Vídni.

Plečnik se spíše přikláněl k panslavismu a proto naproti oslavovanému germánství, sílící před první světovou válkou, stavěl kulturní tradice Slovanů. Výhradní roli v tomto jeho smýšlení měli Češi. To bylo také důvodem jeho bližšího seznámením s Janem Kotěrou, spolužákem, který kolem sebe shromažďoval podobně smýšlející lidi, většinou také Wagnerovi žáky. Plečnik Kotěru obdivoval vlastně už jen proto, že je českého původu,

zatímco Kotěra v Plečnikovi viděl jeho velký talent a nadání, a proto jej horlivě představoval svým krajanům. Když se pak stal v roce 1900 členem redakce časopisu *Volný směr*, mohli se tak Češi pravidelně a jednoduše dostávat k informacím o Plečnikově růstu.

Během Plečnikových studií na Akademii spadala Vídeň do rakouské varianty art nouveau. Ačkoliv byl Wagner velkým Plečnikovým vzorem, nepřejímal všechny jeho názory. Co se týče secese, nebyl Plečnik natolik zdrženlivý jako Wagner, a na rozdíl od něj se nebál používat rostlinné ornamenty jen na vymezených plochách, nicméně si secesní umění vykládal jako styl myšlení a vyjadřování něhy pučícího jara.

Do časopisu *Der Architekt* publikoval jedny ze svých prvních výkresů, z nichž můžeme vyzorovat, ke kterým z historických stylů inklinoval. Jako příklad můžeme uvést starověké Řecko i Egypt, na kterých neobdivoval pouze samotnou architekturu, ale projevoval velký zájem o malované řecké vázy, s jejichž výkresy se například zúčastnil v roce 1896 soutěže o návrh pro plakát anglického tiskaře. „*Formy keramických nádob později obměňoval pomocí kovu, dřeva, kamene a umělého kamene.*“⁴ Největší dojem na něj udělalo staroegyptské umění, jemuž na rozdíl od Sempera⁵ – jeho i Wagnerova velkého vzoru – přikládal velký význam. Do Vídeňského Uměleckohistorického muzea chodíval o nedělích obdivovat četné sbírky sarkofágů a nechával se jimi inspirovat. „*Do svého architektonického slovníku zahrnul řadu staroegyptských témat, např. okřídlené slunce a stylizovaná ptačí křídla. Další secesní motivy, vějířovité listy a třepotající se závoje tanečnic, které byly po určitou dobu jeho oblíbeným motivem, plnily o kolo roku 1900 stránky časopisu Ver Sacrum.*“⁶

Jakožto Wagnerův žák měl možnost dostat se k mnoha projektům, jedním z nich byl Neumannův obchodní dům na Kärtner StraÙe, přičemž byl samotným profesorem zmocněn k vypracování návrhu vchodu, skleněné střechy a prosklených omřížovaných pater. Účastnil se také dalších Wagnerových projektů a to nájemních domů, konkrétně průčelí domu později nazývaném jako Majolika v ulici Weinzeile, kde Wagner nakonec využil konzolové římsy ozdobené lvími hlavami. „*V horních poschodích plánoval štukování podle Wagnerova projektu podzemní dráhy. Obratně také upotřebil železné díly.*“⁷ Wagner mu zde přenechal plánování hlavního portálu rohového domu.

⁴ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 25.

⁵ Gottfried Semper (*1803, †1879) byl architekt a teoretik architektury a uměleckého průmyslu.

⁶ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 25.

⁷ Tamtéž, s. 27.

1.2.1 Uznání veřejností

První uznání veřejností přišlo díky nakonec neuskutečněnému soutěžnímu návrhu Gutenbergova pomníku ve Vídni, na kterém spolupracoval s Othmarem Schimkowitzem, který navrhl figury. Plečnik zkombinoval červený unterberský mramor pro samotný podstavec a bílý kararský mramor pro postavu knihtiskaře, aby zvýraznil jeho význam, zbytek pomníku měl být olovněný.

Další uznání přišlo zanedlouho poté, kdy chtěl na jubilejní výstavě v Prátru roku 1898 Dolnorakouský uměleckoprůmyslový svaz prezentovat výtvoř svých členů. Původně byl uspořádáním výstavy pověřen známý stavební rada, jehož jméno – snad z úcty – zamlčel. Tento úkol byl zjevně nad radovy síly, a tak vedení spolku požádalo samotného Wagnera, jenž předal tento úkol Plečnikovi, který měl prostor výstavy – severozápadní části bílé rotundy – upravit do následujícího dne. *„V domnění, že se jedná jen o učitelův rozmar, nakreslil Plečnik skicu, kterou Wagner předal spolku. Současně svému žákovi zařídil i honorář a dozor nad realizací.“*⁸

Jak již bylo zmíněno, Otto Wagner byl pro Plečnika obrovským vzorem. Avšak inspirace byla vzájemná, jako příklad může posloužit stavba kostela na Steinhofu, kdy se Wagner nechal inspirovat nápaditostí Plečnikových osvětlení, které následně Wagner využíval pro své projekty.

1.2.2 Římská cena

Po řádném zakončení studia na Akademii v roce 1897 projektem urbanistické úpravy mořských lázní Scheveningen u Haagu.⁹ Stejně jako jeho blízký přítel Jan Kotěra se i on vydal na takzvanou Římskou cestu, na kterou získal za svou diplomovou práci stipendium. Kotěrovi byla tato cena udělena za vypracování „vstupní brány do podmořského tunelu mezi Francií a Anglií.“¹⁰ Oba tak mohli navštívit i jiná evropská města, Plečnik případně chtěl vidět především Paříž, kde probíhaly přípravy na světovou výstavu uskutečněnou roku 1900, navíc francouzštinu částečně ovládal. Z ničeho nic se mu tak naskytla příležitost navštívit Anglii, kde byl kladen důraz především na pohodlí ve sféře bydlení, Belgie a Německo.

Získání toho prestižního stipendia obnášelo i jisté povinnosti. Jednou z takovýchto povinností bylo vyřešit během zahraničního pobytu úkol dle vlastního výběru. Plečnikova

⁸ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 30.

⁹ Tamtéž, s. 31.

¹⁰ Tamtéž, s. 32.

volba byla jasná. Jelikož ho téma moderních církevních staveb zajímalo již ve Wagnerově atelieru, ale bohužel neměl možnost jejího intenzivnějšího propracování, rozhodl se právě pro toto téma. Když poté 2. října 1898 získal cestovní pas do Itálie, Španělska, Portugalska, Francie, Belgie a Německa, mohl vyrazit na cestu.

Na svých cestách nejprve navštívil severní Itálii. Tam se setkal s renesanční a barokní architekturou, která jej naprosto oslnila a zastínila tak předchozí obdiv Sempera i Wagnera, o čemž – a především o křesťanských památkách – horlivě informoval celou svou rodinu. Tato cesta vedla k uvědomění si, že jej Wagner nemůže v oblasti sakrální architektury dostatečně vzdělat. To v něm zaseló nemalé pochybnosti. K tomu všemu se přidal obdiv technického nadání svých předchůdců a velmi obdivoval Brunelleschiho a Michelangela. Zejména Michelangelo se stal jeho velkým vzorem. Později se k nim přidali i Bernini, Borromini i Peruzzi. Antika jej vždy fascinovala a rád požíval jejích motivů, jako příklad uvedl dórské sloupy, nicméně jejím intenzivním studiem se nezabýval.

Plečnik vždy myslel na svou vlast a cítil se jí být zavázaný, proto jakákoliv svá pozorování převáděl na svou domovinu. Zároveň se nechával inspirovat jak přírodními vzory, tak výtvary ostatních. Inspiraci nacházel dokonce i ve vlastních pracích, kdy jisté prvky z díla předcházejícího zakomponoval do svého dalšího projektu. Nejednalo se ovšem o duplikování a recyklaci. Vždy měl na paměti to, aby daný prvek obohatil o něco dalšího. Jednou z takových inspirací byl například veřejný prostor před florentským kostelem Santo Spirito, který v plečnikovské verzi nalezneme před katedrálou v Lublani.

Putováním po Itálii se začal vzdalovat secesnímu umění a začal tíhnout k Wagnerově historické tvorbě. To učitel vycítil z pohlednic a dopisů, které mu Plečnik posílal a apeloval na něj, aby z Říma co nejdříve odjel dále do Evropy, tedy do Paříže a poté do Londýna, Plečnik však doufal, že by v Římě mohl zůstat o něco déle a získat zde snad angažmá. Nevěřil totiž, že by Paříž pro něj měla stejný přínos jako Řím, kde se nakonec spřátelil se slovinským kolegou z Celje – Alfredem Castellizem a „*maďarským malířem Oszkarem Mendlikem, kteří se již před Plečnikovým příjezdem do Říma nastěhovali do věže bývalého Malého benátského paláce, kde bývali ubytováni rakouští stipendisté.*“¹¹

Plečnik do Francie nakonec odjel. Cestoval přes Španělsko do portugalské Batalhy kvůli středověkým katedrálám, přes Lurdy až do Paříže, avšak nadšený z ní nebyl. Pravděpodobně proto, že se zde dozvěděl o matčině smrti, která jej zasáhla snad ještě více než smrt otce. Vrátil se tedy do Lublaně, kterou v roce 1895 zasáhlo těžké zemětřesení. Je zřejmé, že doufal v prosazení se na domácí scéně, když v podstatě zadarmo vytvořil projekt

¹¹ PRELOVŠEK, Josip..., cit. d., s. 38.

k realizaci soukromého zahradnictví. Nicméně k ničemu takovému nedošlo a tak se ke konci roku 1899 vrátil do Wagnerova ateliéru, kde byl srdečně přivítán.

1.3 Samostatný architekt ve Vídni

Wagner nutně potřeboval zručného kolegu na dokončení vídeňského metra. Plečnik projektoval několik stanic kupříkladu Roßauer Lände a dnes již neexistující Schottenring. Také se podílel na stanicích Burggasse a Michelbeuren. Práce pro Wagnera mu po čase zevšedněla a toužil se osamostatnit, což se potvrdilo, když ho na začátku století při návštěvě v Praze Kotěra seznámil s významnými osobnostmi, jakými byli malíř Jan Preisler, sochař Stanislav Sucharda, literát František Xaver Šalda a nakladatel Jan Štenc. Ti se pohybovali kolem časopisu *Volné směry*, vydávaný Spolkem výtvarných umělců Mánes, ve kterém publikoval i sám Plečnik.

Plečnik z Wagnerova ateliéru nakonec odešel. Věřil, že pro mladého a talentovaného architekta nebude problém najít si práci. Předtím, než se vydal na vlastní dráhu, uvažoval o spolupráci s Otto Wagnerem ml. Ze spolupráce sešlo hned po první zakázce, ve které se jednalo o dekorování varšavského hotelu Bristol, kdy se Plečnikovi nezamlouval příliš vysoký účet vystavený Wagnerem a raději od spolupráce upustil. Jako samostatný architekt se v létě roku 1900 pustil do projektování vily Karla Langerera, s nímž se znal od stavby obchodního domu Neumann. Plečnik zachoval původní Langerův půdorys, ale zmodernizoval schodiště a průčelí. Jeho vila ožívá pomocí rostlinných ornamentů. *„Typický vídeňský nájemní dům nepřipouštěl žádné zásadní novinky v členění prostoru. Blízkost Wagnerových domů na Wienzeile Plečnika zavazovala k zodpovědné práci na průčelí Langerova nájemního domu, budovaného v letech 1901 a 1902. Jeho cílem bylo dosáhnout maxima jasnosti a jemnosti. Problém představovalo propojení tří různých výšek. V koncepci se orientoval na Wagnerovu budovu na Univerzitní třídě z roku 1888, která vykazovala charakteristické vertikální členění. Ačkoliv měl – jak už jsme zmínili – připomínky k omítce, použil ji na domě na Wienzeile. U příležitosti soutěže na Zacherlův dům dokonce pronesl: „Tato ušlechtilá stará technika, kterou jsem se snažil probudit k životu, vyžaduje intenzivní studium...“¹²*

¹² Tamtéž, s. 50.

1.3.1 Vídeňská Secese

Počátkem roku 1901 se stal členem vídeňské Secese.¹³ „Při přípravě výstavy pro Dolnorakouský uměleckoprůmyslový svaz však Plečnik výrazně překročil poměrně tradiční barevnost a přemrštěnost výstavy Secese v budově zahradnické společnosti. Elegantně a velkoryse již zpracoval atributy nové doby. Secese ho přijala s otevřenou náručí. Na jaře roku 1901 ho najdeme mezi architekty mimořádně navštěvované výstavy Secese, věnované rakouskému umění, jejímž ústředním dílem byl obraz Gustava Klimta *Lékařství*.“¹⁴

Jakožto člen Secese se účastnil organizace několik jejích výstav. Jednou z nich byla patnáctá výstava, kdy designoval interiér v sálu s obrazy Wilhelma Leibla. Původně zamýšlel parketové podlahy přecházející do dřevem obložených stěn, tzv. lambrisů. „Takže v tom, co zbylo z jeho ideje lambrisů, Plečnik spíše nechtěně sáhl k nejlevnějšímu trvalému obložení stěn, které později používal v nejrůznějších kontextech, a to poprvé na schodišti Zacherlova domu a dále například na dolní části lávky v lublaňské knihovně. Strop a stěnu svého secesního interiéru doplnil plasticky vystupujícími sádrovými liniemi u okna, které utvářely dojem geometricky ozdobených koberců. Na úzkém proužku pod vitrínou s miniaturami jistého skotského malíře provedl stejný vzor v negativu a rafinovaně ho přenesl do dřeva. Tento motiv v menším měřítku zopakoval pod skleněným nástavcem psacího stolu, čímž tuto desku stylisticky zahrnul do prostorového uspořádání.“¹⁵

V Secesi Plečnik působil od roku 1902 až do roku 1906. Ke konci svého působení zde „...pomáhal uznávanému vídeňskému truhláři Sándoru Járayovi při návrhu interiéru pro světovou výstavu v St. Louis v USA. Plečnik koncept vytvořil během jediného dne. Je proto pochopitelné, že v některých ohledech kvalitativně nedosahuje úrovně interiéru z patnácté výstavy Secese. Některá řešení, jako např. vestavěné vitríny nebo obrazy zasazené do obdélníkových rámců v obložení zdi, tehdy patřila k jeho stálému repertoáru. Pro Vídeň té doby byla překvapivá neobvykle tmavá barevná škála, k níž jej inspirovalo české lidové paličkování.“¹⁶

Ještě předtím, než se stal členem skupiny Leo, musel se podílet na organizaci jedné z jejích výstav. „Kontaktoval mnichovské Sdružení křesťanského umění a berounské mnichy angažující se v umění. Za Zacherlova přispění zajistil Plečnik jejich účast, a stejně tak mu Zacherl umožnil přístup ke katolickému publicistovi Richardu von Kralikovi. Ze zachovaných

¹³ Vídeňská Secese – Vienna Secession – byla založena Gustavem Klimtem, Josephem Mariou Olbrichem, Josefem Hoffmannem, Kolo Moserem a Otto Wagnerem v roce 1897. Shromažďovala mladé umělce, architekty, sochaře s moderními smýšlením. Publikovala také vlastní časopis *Ver Sacrum*.

¹⁴ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 56.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž, s. 58.

*pramenů nevyplývá, že by výstava již od začátku byla pojmána jako akce proti volnomyšlenkářské skupině umělců okolo Klimta, Nicméně po vystoupení Klimtovské skupiny ze Secese jí byl tento rys v dobrém či zlém připisován.*¹⁷

Další výstava pro Secesi proběhla roku 1906, již organizoval se svým spolužákem Leopoldem Bauerem. Jednalo se o dvacátou sedmou výstavu a byla zaměřena na tvorbu francouzského malíře Eugèna Carrièra. *„Plečnik použil červenou látku se vzorem od Kolomana Mosera, lambrisy a poprvé dórské sloupy, přes něž napnul tmavý baldachýn pro ztlumení zářivého osvětlení obrazů. ‚Jsem synem tmy‘, napsal tehdy žertem Kotěrovi.*¹⁸

Ke konci svého působení v Secesi zorganizoval ještě výstavu svému příteli Josefu Engrlhartovi – sochaři a malíři – v roce 1909, *„...ale už pod ní nenechal uvést své jméno a nato spolu s Andrim, Hanakem a Ledererem sdružení opustil. K Plečnikově nelibosti přispěl i sám Engelhart, který si v období příprav, kdy se Plečnik musel poprat se všemi nepříjemnostmi, nenechal ujít dovolenou na Attersee.*¹⁹

1.3.2 Zacherlův dům

Johann Evangelista Zacherl byl zámožný továrník a významný vídeňský občan. V roce 1900 se obrátil na Otto Wagnera, který následně pro své žáky Makse Fabianiho, Otto Schönthala, Carla Fischla a Plečnika vypsál soutěž na vytvoření projektu obytného a obchodního domu. Do soutěže byli ještě zařazeni Zacherlovi stávající architekti Franz Krauss a Josef Tölk. Rozhodujícími faktory, které zapříčinili Plečnikovo vítězství, byly v první řadě návrh průčelí a řadě druhé idea menšího počtu bytových jednotek, za to o dost prostornějších. Vídeň tehdy procházela přestavbou a pozemek budoucího obchodního domu se nacházel přímo v centru samotného města. Bylo tedy nutné, aby zde stála budova reprezentativní. Plečnik dosáhl nadčasového vzhledu, když se rozhodl pro hladkou, jemnou omítku bez ornamentů barevné heterogenity. Přesto je budova konstrukčně i výzdobou vskutku zajímavá. Přízemí je z důvodu výloh zkonstruované z železobetonových sloupů, aby co nejvíce odpovídalo funkčnosti obchodního domu, zatímco podkroví podpírají lidské postavy – navržené Františkem Metznerem – od jejichž nohou můžeme vidět svisle dolů táhnoucí se útlé zaoblené sloupky na zděném základu. Na střeše budovy rovněž nalezneme zdobný prvek ve formě archanděla Michala vytvořenou z bronzu Ferdinandem Andri, ten odkazuje na nedalekou katedrálu svatého Štěpána. Realizace domu probíhala mezi lety

¹⁷ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 59.

¹⁸ Tamtéž, s. 60.

¹⁹ Tamtéž, s. 61.

1903 – 1905. Rok před ní se se Zacherlem sblížili. Plečnik působil ve společnosti Leo, do níž se koncentrovali přední představitelé křesťansko-sociální politiky v Rakousku. Zacherl se v mládí o duchovní otázky příliš nezajímal, avšak s přibývajícím věkem začal o takových otázkách více přemýšlet a obdivoval mladého Plečnika v jeho neochvějném víře, ten naopak s obdivem sledoval Zacherlovy „...boje se sociální demokracií o moc na vídeňském dělnictvem“.²⁰ Díky vzájemnému obdivu a respektu se vztah prohloubil do osobní roviny. Zacherl jej seznámil se svou rodinou. Plečnik k nim chodil často na návštěvy jistě také proto, že mu jistým způsobem imponovala Zacherlova švagrová – Marie Pahamová. Díky tomuto osobnímu vztahu, který si společně vybudovali, Zacherl svého přítele usměrňoval a naváděl při jeho cestě za reformou sakrálního umění. Ačkoli byl Plečnik duchovně založený člověk, nevyhnula se mu otázka antisemitismu, kterážto v Rakousku pomalu sílila a byla znatelná především v nižších společenských vrstvách, jejíž názory Plečnik i Zacherl částečně sdíleli. „Zacherl, ačkoli se až do konce prvního desetiletí zabýval oslavou Richarda Wagnera na úkor židů, nepatřil k militantním zastáncům antisemitismu.“ Plečnik sám se omezoval pouze na verbální projevy tohoto smýšlení.²¹ V dopise Kotěrovi z roku 1904 píše: „...ve Vídni se všechno požidovštilo, bylo by dobré, kdyby se do toho opět přimíchalo trochu prachu [...]. Ideály si ovšem může nejlépe uchovat jenom národ s čistou rasou. Ochraňuj nás proto Pane Bože před vlivem a ještě více před míšením s Židy.“²²

1.3.3 Kostel svatého Ducha

Kostel svatého Ducha ve Vídni zásadně poznamenal Plečnikův život. V roce 1908 jej na doporučení Swobody oslovil ottakrinský kněz Franz Unterhofer s žádostí o vytvoření projektu. Touto prosbou byl Plečnik nadšen a s radostí ji přijal. Vzhledem k účelu stavby se rozhodl obrátit k moderním angloamerickým církevním stavbám a nechal se inspirovat svým učitelem Ottou Wagnerem, který si o dva roky předtím pohrával s různými variantami konstrukcí kostela. Z původního nadšení brzy sešlo, když členové stavebního výboru neustále měnili požadavky v závislosti na stávajících a nových mecenáších. Plečnik tak byl nucen vytvořit několik variant návrhu, kdy Strajnić došel až k číslu sedm. Unterhofer tehdy Plečnikovi sdělil, že se kostel bude nacházet mezi ulicemi Herbststraße a Koppstraße, mělo se tedy jednat o rohovou budovu v nejhorší části pozemku. Nakonec zadavatelé změnili jeho polohu a Plečnik tak musel navrhnout úzkou a podlouhlou stavbu blízko silnice. Bylo nutné

²⁰ PRELOVŠEK, Josip..., cit. d., s. 67.

²¹ Tamtéž.

²² VYBÍRAL Jindřich, PRELOVŠEK, Damjan, ed., Jože. Kotěra, Plečnik – korespondence. Vyd. 1. V Praze: VŠUP, 2002. 363 s. Texty. ISBN 80-901982-9-5, s. 197.

přepracovat celý návrh, jelikož se tak změnila i poloha plánované fary. Zadavatelé se domnívali, že na tento projekt přispějí jezuité velkou částkou, proto nechali navrhnout velkolepější stavbu s rozlehlým farním sálem pod kostelem. Příspěvek sice od jezuitů obdrželi, avšak nepřiliš vysoký a nakonec až v roce 1912. V jeho dalším návrhu můžeme vidět stavbu nečleněného tvaru osvětlenou především přirozeným světlem. Interiér kostela měl být strohý, jediným nápadným prvkem měl být bohatě zdobený dřevěný strop, který musel nakonec kvůli požárním předpisům zavrhnout.

Kostel svatého Ducha je první sakrální železobetonovou stavbou v celém Rakousku. Plečnik ji osadil plochou sedlovou střechou s otevřenou zvonicí. *„Ottakrinskému stavebnímu výboru se v létě roku 1910 podařilo získat jako ochránkyni manželku následníka trůnu Žofii Chotkovou, vévodkyni z Hohenbergu. Na její přání byl kostel zasvěcen svatému Duchu.“*²³

Jelikož se tvar pozemku opět změnil v důsledku prodeje a koupi okolních pozemků, mohl Plečnik vypracovat projekt velkolepé sakrální stavby čtvercového tvaru přístupem z hlavní ulice. V jeho původních plánech můžeme nalézt inovátorský prvek v oblasti sakrální architektury – dvě betonové empory. Jedná se totiž o naprosto všední prvek mostních konstrukcí. Nicméně tato novinka nenadchnula manžela patronky. Tehdy se poprvé v tomto projektu musel potýkat s odporem následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Vina však nebyla pouze na Plečnikovi. Unterhofer jej v inovátorských myšlenkách neustále podporoval. Společně se domnívali, že kněz by měl vykonávat něco víc než jen sloužit mši a udílet požehnání. Měl se stát spojujícím elementem mezi věřícími a samotným Bohem. Z toho důvodu nechal Plečnik eucharistii a oltář vyvýšit. Nicméně spodní část kostela je konceptuálně naprosto konzervativní. Raně křesťanské církevní stavby členěné sloupy považoval Plečnik za naprostý ideál, o čemž svědčí jeho nákresy a vyjadřování z cest po Itálii při získání Římské ceny.

Pro oživení si Plečnik pohrával s texturou a cihlově červenou barvou stěn. Ačkoli už se v této době železobeton hojně využíval na všechny druhy staveb, stále se objevovaly pochybnosti o jeho bezpečnosti zejména u sakrálních staveb a to především z konzervativních důvodů. Plečnik o něm neměl sebemenších pochyb. Navíc byl k jeho užití donucen z finančních důvodů a nic jiného mu tedy nezbývalo. *„Vedle neobvyklé kombinace raně křesťanských architektonických prvků s beuronským uměním, mimořádně moderní průmyslovou estetikou, wagnerovskou technikou a láskou ke starému Egyptu nelze opominout Plečnikovo stále přítomné přání navázat na tradici své vlasti. To se zobrazuje v „tvrdém“, Vídeňákům nepřijemném vkusu Krasu. [...] Emotivně zbarvený program ottakrinské krypty*

²³ PRELOVŠEK, Josip..., cit. d., s. 108.

odporuje chladné jasnosti protějšího prostoru kostela.“²⁴ Kombinací barev a vzorů, například skleněné koule se svíčkami před hrobem, práce s texturou železobetonu a dekorativní prvky ze všedního života dělníků, pro něž byl kostel určen v první řadě, si arcibiskup rozžehnal. Když v roce 1911 musel odeslat plány Františku Ferdinandovi, dostalo se mu následujícího vyjádření: „... „*mišmaš ruských lázní, maštale (místo maštale mohlo být řečeno seník) a Venušina chrámu*“, taková slova prý padla.“²⁵ Stavba kostela byla totiž přímo závislá na podpoře státu a tak zaslání projektu arcibiskupovi bylo nevyhnutelné. Následník trůnu se jej snažil přesvědčit, aby podobu kostela přepracoval do tradiční podoby sloupové baziliky. Plečnik tento návrh lehkomyšlně odmítl, čímž proti sobě poštvál nejmocnějšího muže v celém Rakousku-Uhersku a spolu s ním veškeré orgány a bohužel i jednotlivé osobnosti, které se v této záležitosti snažili, často z politických důvodů, Plečnikovi vyhnout. V této překerní situaci při něm zůstal stát pouze Unterhofer. Znelíbení se u následníka trůnu mělo tedy pro Plečnika nepříznivé důsledky, nicméně v Praze jej to nijak nepoškodilo a on zde mohl nastoupit na místo profesora na Uměleckoprůmyslové škole. Na toto konto jej utěšila rada Otto Wagnera, aby pro svůj vídeňský kostel získal podporu Spolku rakouských architektů, jehož usnesení měla velkou váhu. Za Plečnika se také přimluvil emauzský benediktin, hrabě Anton Gallen, který se přimluvil u hraběnky Žofie. Kromě toho byla již smlouva se stavebním podnikem uzavřena. Bratru Andrejovi napsal: „*Co se týče kostela svatého Ducha, je moje celková koncepce zavržena – co zůstalo, je otrávený kompromis bez hlavy a paty. Jen krypta, pokud je do dneška vůbec hotová, představuje plod čestného a bezprostředního porozumění mezi mnou a iniciátorem budovy. To budiž řečeno jako připomínka toho, že komise a zásahy vysoce postaveného panstva do takových záležitostí se dají téměř bez výjimky přirovnat k červům nejmocnějšího kmene.*“²⁶

Již rok před odevzdáním konceptu nástupci trůnu uvažoval o odstoupením z projektu. Byl dokonce rozhodnut napsat Unterhoferovi dopis, že práci na kostele odmítá. Je tedy zjevné, že nastalé komplikace, ať změny podoby tvaru pozemku, zadávaných požadavků anebo tlak z ekonomického hlediska Plečnika značně vyčerpávaly a značně pošramotily jeho ego a víru v sebe sama. Nadále se necítil být ideálním adeptem na tento posvátný projekt a byl přesvědčen, že se zde nacházejí povolanejší. Práci na kostele nakonec neodmítl a nadále v ní pokračoval, bohužel již bez takového nadšení. Z nedostatku finančních zdrojů pracoval

²⁴ Tamtéž, s. 115.

²⁵ *Kotěra/Plečnik korespondence*, cit. d., s. 311.

²⁶ List se nachází v provizorním katalogu Plečnikových dopisů bratrovi Andrejovi a dalším adresátům, který vytvořil architektův synovec, Karel Matkovič. Pokud není udáno jinak, jedná se o Plečnikovy dopisy Andrejovi. Materiál se nachází v AML (Architekturni muzej Ljubljana); M 264, nedat. (1913).

na této zakázce často bez nároku na honorář. Dávno se už vyskytoval v Praze, když zdarma navrhl vybavení pro interiér kostela a dokonce nechal ze svých úspor předměty v Praze zhotovit.

V původním návrhu se počítalo také s farou a nájemním domem, který měl na kostel vydělávat. Ke stavbě těchto budov nakonec nedošlo. Důvodem byl nedostatek finančních prostředků.

2 PLEČNIK V PRAZE

2.1 Pedagogická činnost

Místo profesora dekorativní architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole²⁷ Plečnikovi zařídil jeho blízký přítel Jan Kotěra. Škola byla založena po vzoru o sedmnáct let starší vídeňské školy tradičního anglického typu, zakládající se na Semperových principech. Kotěra byl pověřen vedením nově zřízené školy architektury – Akademie výtvarných umění v Praze – zásluhou poslanců Tomáše Garrigua Masaryka a Františka Drtiny. Ten místo s radostí přijal a své působení na Uměleckoprůmyslové škole ukončil na podzim roku 1910. Jelikož Kotěra věděl, že Plečnik si svým odchodem do Prahy není úplně jistý a zároveň je dostatečně zodpovědný, co se organizačních věcí týče, požádal Kotěra o pomoc Plečnikova staršího bratra Janeze. Ten měl v Lublani a ve Vídni zařídít všechny nezbytné písemnosti pro Plečnikův nástup a odeslat je do Prahy na ředitelství univerzity. Janez tak s radostí učinil a v Plečnikově nástupu na univerzitu již nic nestálo v cestě. Důvodem Plečnikova váhání byla jistě změna prostředí, navíc neměl žádné profesorské zkušenosti, i když o způsobech výuky uvažoval ještě dávno před svým nástupem na pozici profesora. Svědčí o tom dopis zasláný Kotěrovi v roce 1904: „*Hodně se mluví o tom, že Ohmann²⁸ by se měl stát profesorem na Akademii. Podle mého názoru – Ohmann není ten pravý člověk. Domnívám se – a dobře to řekl můj bratr – potom, co jsme hovořili o Ševčíkově²⁹ škole: tím, co tvoří školu, je správný výběr studentů – patří k tomu ovšem i velká osobnost.*“³⁰ Na druhou stranu její změna prostředí velice lákala. S Kotěrou si byli skutečně blízkými přáteli již po mnoho let, k tomu připočítejme neskryvaný obdiv k české kulturní scéně a v neposlední řadě zde byla touha najít tvůrce vnitřní výzdoby kostela Svatého Ducha u beuronských benediktinů v Emauzském klášteře.³¹

Na Uměleckoprůmyslovou školu nastoupil k 1. únoru 1911, přestože češtinu dle svého mínění zase tak dobře neovládal. Navzdory tomu, že se od dekorativní architektury snažil po mnoho let oprostit, začal ji zde vyučovat. Plečnik do Prahy přijížděl již jako velice dobře známá osobnost v architektonických kruzích, za což vděčil nejen svým úspěchům ve Vídni, svému příteli a věčnému propagátorovi Janu Kotěrovi, ale nesmíme opomenout, že mnoho pražských profesorů taktéž studovalo na vídeňské Akademii a znali tak Plečnika osobně,

²⁷ Uměleckoprůmyslová škola byla státní instituce založena roku 1885.

²⁸ Friedrich Ohmann (*1858, †1927) byl rakouský architekt a Kotěrův předchůdce na UMPRUM. V roce 1904 se stal profesorem na vídeňské Akademii výtvarných umění.

²⁹ Otakar Ševčík (*1852, †1934) byl český houslový pedagog.

³⁰ *Kotěra/Plečnik korespondence*, cit. d., s. 197.

³¹ Beuronští benediktni byli roku 1870 vyhnáni z Německa v rámci Kulturkampfu a o deset let později se na pozvání pražského arcibiskupa dočasně usadili v klášteře Na Slovanech.

nebo o něm alespoň mnohé slyšeli. Také povědomí o jeho osobnosti bylo v širších kruzích rozšířeno pomocí časopisů *Styl* a *Volné směry*, kde byly pravidelně publikovány jeho studie a dosavadní práce.

Při výuce se Plečnik opíral o Wagnera i Sempera. Semperův „*systematický přehled antického tvarosloví téměř s návodem k použití, Semperovy teorie čtyř pramateriálů, praelementů a pratechnik a ještě více Bekleidungsprinzip, „oblečená architektura“ s ornamenty přejatými z textilu tvořili maximu Plečnikovy školy. Ani Plečnikova práce se Semperovým odkazem nebyla bez investice, jeho „archeologie“ architektonických forem, preparace významných forem, preparace významných vrstev a testování v procesu „deformace“, patří k nejvýznamnějším v procesu znovuobjevení (antiky). Významnou součástí výuky byla také sakrální, drobná i větší témata.*“³²

Přibližně po ročním působení na univerzitě v Praze dostal pracovní nabídku na pozici profesora od rektora Kralovské akademie výtvarných umění v Berlíně. Plečnik si byl vědom toho, že mají dostatek pracovních sil, optal se tedy rektora na důvod. Opovědí mu bylo: „*Je to jednoduché – nechceme provozovat sňatky mezi příbuznými – chceme se regenerovat prostřednictvím jiné krve.*“³³ Berličan ho nepřesvědčil a tuto nabídku nakonec Plečnik odmítl, pravděpodobně z vděku a pocitu dluhu vůči Kotěrovi a řediteli Uměleckoprůmyslové školy.

Plečnik nakonec neměl z pražského prostředí zrovna nejlepší pocity. Vadilo mu, že zde nemá tolik blízkých přátel, jako měl ve Vídni, stejně jako nevelký počet materiálů v Praze oproti vídeňskému Umělecko-historickému muzeu. Největší překážkou pro něj ale byl přístup k církvi. Ten byl poněkud rezervovaný, což byl pro tak silně věřícího člověka, jako byl Plečnik, problém. Proto uvažoval o návratu do Vídně. O rok později – na přelomu let 1911 a 1912 – se Otto Wagner chystal do penze. On i kolegium profesorů se snažili prosadit Plečnika jako svého nástupce. Nicméně tento návrh byl ministerstvem zamítnut a Wagnerův odchod do důchodu se tak o rok prodloužil. Když ani při druhém návrhu nehodlalo ministerstvo ustoupit, rozhodlo se vedení Akademie ministerstvu vyhovět a spolu s Plečnikem navrhlo ještě druhého kandidáta Leopolda Bauera. Bauer, ačkoli taktéž absolvent Wagnerovy školy a Wagnerův obdivovatel, se nakonec stal jeho zatvrzelým odpůrcem. Jakožto rakouský Němec a jediný protikandidát byl pro ministerstvo vlastně jedinou přijatelnou volbou a Bauer se nezdráhal místo přijmout. „*Bauer rýsuje věci tesařskou tužkou na balící papír – na všechny*

³² MORAVÁNSZKY, Ákos. Toward a Mythic Language, in: *Josip Plečnik - an architect of Prague Castle*. 1st ed. in English. Praha: Prague Castle Administration, a budget organization of the Chancellery of the President of the Republic, 1997. 663 s. ISBN 80-902051-5-1, s. 187.

³³ *Kotěra/Plečnik korespondence*, cit. d., s. 327.

*to působí neodolatelným kouzlem. Já pracuji na hloupostech – až mám jazyk na vestě.*³⁴ Plečnik se domníval, že nejpravděpodobnějšími důvody byly předchozí neshody s následníkem trůnu Františkem Ferdinandem ohledně kostela Svatého Ducha, dále tu byl jeho slovanský původ zjevný na první pohled, avšak skutečným důvodem bylo jeho členství na vídeňské Akademii, která byla pro konzervativního Františka Ferdinanda přespříliš moderní, pokroková a volnomyšlenkářská. Následníkovi s největší pravděpodobností ve jmenování Plečnika skutečně nejspíš bránila osobní averze, neboť Plečnik vždy hájil své myšlenky, projekty i práce, pokud je považoval za dobré a smysluplné. Nikdy však nehájil a neprosazoval sebe jako osobu. Zamítnutí jmenování Plečnika Wagnerovým nástupcem vyvolalo především mezi studenty mnohé protesty a situace se dokonce řešila i v parlamentu, nicméně Plečnik české poslance naléhavě žádal, aby tuto záležitost nechali být a jeho postavení v Praze tedy nebylo nijak poznamenáno.

Do roku 1913 se na dálku věnoval svému vídeňskému kostelu a zároveň navrhoval Zacherlovi jeho rodinnou kapli. Zacherl mu na oplátku v době nedostatku větších zakázek sjednával alespoň ty menší, kupříkladu objednávku na návrh vlajky Spolku rakouské křesťanské mládeže. Plečnik se dále zaměřil na návrhy liturgických předmětů, jako byly džbány, kalichy a jiné, které původně navrhoval jen pro svého bratra Andreje, ale nakonec jimi byl zcela pohlcen. Avšak tuto činnost musel s příchodem první světové války v důsledku nedostatku materiálu přerušit. Do Zacherlovy vídeňské rodinné kaple navrhl sadu svícňů zhotovených z tmavého bronzu a křišťálu. K této neobvyklé kombinaci našel inspiraci opět v českém – tentokrát středověkém – umění, kdy kombinování polodrahokamů a kovů bylo běžné. Svícny propojují motiv kalichu a růžence a propůjčují jim tak náboženský rozměr.

Plečnikovi pedagogické schopnosti byly široké. Od svých studentů, ačkoliv to povětšinou byli absolventi středních průmyslových škol bez humanitního vzdělání, očekával vlastní myšlení, píli a ctižádostivost. Snažil se je usměrňovat, avšak ne jim do hlavy vkládat pouze své názory. Pokud to situace dovolila, brával své studenty v rámci výuky na výlety po Čechách, Moravě i Slovensku. I nadále se držel klasické architektury, ale lidové ornamenty nekopíroval. K žákům si našel cestu především skrze lidové umění, které měl za jediné východisko z neustále se opakujících stylů, navíc se jednalo o významný prvek kubismu a dekorativismu. Navíc pociťoval rozklad monarchie a neustále sílícího národního cítění. Společnost v monarchii se obecně začala vzpouzet Vídni. Pro odlehčení atmosféry a politického napětí před blížící se první světovou válkou vzal své studenty také do Berlína, Drážďan a nakonec do Lipska, kde se mohli poučit z Schinklerových a Semperových prací.

³⁴ Tamtéž, s. 159.

Svým studentům zadával mnoho praktických úkolů. Wagnerův vliv je tedy zjevný, poněvadž i on tak s radostí činil. Jednou týdně jim zadal úkol, který museli ještě tentýž den splnit. Vytvářel tak zdravou konkurenci a žáci si mohli na vlastní kůži vyzkoušet, jaké to je pracovat pod tlakem a vzájemně spolu soupeřit, což oceňovali. Plečnik takovýto den nazýval „kompozičním dnem“, po němž následoval praktický úkol. Jedním z takovýchto úkolů bylo i vytvoření kompozice mezi vánočním stromkem a jesličkami, muselo to být něco slovanského. Žáci se toho s nadšením chopili a předkládali mnoho zajímavých návrhů. Mezi běžné práce, které museli plnit byly jak sakrální témata, tak i běžné spotřební předměty povětšinou objednávané podnikateli.

Ačkoliv Novotný³⁵ nepokládal Plečnika za nejlepšího pedagoga – „...svým žákům, většinou absolventům odborných škol, tedy s nedostatečným odborným vzděláním, nemohl přece opožděně vpravit do krve, co bylo opomenuto vepsat do nich v letech dospívání. Plečnik tu pomáhá přímými zásahy do žákovských studií, což má za následek zpoždění žákovských soudů. Proto také vyučovací metoda nezanechává mnoho trvalých stop, jeho žáci se časem odřikají toho mála, co byli schopni vnímat z Plečnikovy velikosti, a jdou spíše cestou kotěrovskou než cestou svého přímého učitele, který však přece jen jim dal základy koncepční velkorysosti, pozornosti k detailu a vkusu ve vyjadřování nápadů.“³⁶ – výsledky jeho studentů mluví o opaku. Je sice pravdou, že mnoho jeho žáků předtím absolvovalo odborné školy jako byla kupříkladu Škola pro zpracování dřeva v Chrudimi a velká část se pak věnovala navrhování nábytku a uměleckoprůmyslových předmětů, ale mnoho z nich se po absolutorium věnovalo architektuře.³⁷ V dekorativní architektuře se dobře vyznali a vyhrávali mnohé soutěže. Mnoho jeho absolventů se velice dobře v oboru uplatnilo a navždy se tak zapsali do architektury. Jedním z takovýchto úspěšných studentů byl František Lydie Gahura³⁸, který u Plečnika studoval sochařství a architekturu mezi lety 1914 – 1917 a následně studium architektury studující mezi lety 1919 – 1923 dokončil na pražské Akademii výtvarných umění pod vedením Jana Kotěry. Ten jej doporučil Tomáši Baťovi a Gahura se tak zásadně podílel na regulačním plánu ve Zlíně, který si drží kontinuitu dodnes. Dalším jeho významným žákem byl Bedřich Feuerstein³⁹. Ten prosazoval purismus a byl členem Devětsilu⁴⁰.

³⁵ NOVOTNÝ, O. *Jan Kotěra a jeho doba.*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, 287 s.

³⁶ Tamtéž, s. 43-44.

³⁷ LUKEŠ, Zdeněk. Plečnikovi žáci na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, in: *Josip Plečnik – architekt Pražského hradu*. Praha 1996, s. 517-518.

³⁸ F. L. Gahura (*1891, †1958)

³⁹ B. Feuerstein (*1892, †1936) byl architektem, scénickým výtvarníkem a esejistou.

⁴⁰ Svaz moderní kultury Devětsil byl umělecký svaz založený roku 1920 působící do roku 1930.

Pro prostředí pardubického kraje je zcela určitě důležité zmínit architekta Karla Řepu⁴¹. Studoval mezi léty 1912 – 1919 na Státní průmyslové škole stavební, kterou musel na nějaký čas přerušit kvůli vojenské službě 1915 – 1918. O rok později započal svá studia v Praze u Plečnika a doprovázel jej do Lublaně, kde následně svá studia roku 1923 dokončil. V té době zároveň pracoval v Plečnikově soukromém ateliéru a ve firmě Dědek a spol. sídlící poblíž Lublaně. Po absolvování studií až do roku 1926 působil v pražském ateliéru Františka Krásného a rokem 1929 započal svou sólovou kariéru v Pardubicích. Mezi lety 1949 – 1957 byl zaměstnaný ve Stavoprojektu a od 30. let se účastnil mnoha architektonických soutěží, na kterých získával mnohá ocenění za své projekty, například lázně Pardubice (1930), Městské divadlo Chrudim (1930), nemocnice v Praze-Motole ve spolupráci s Josefem Štěpánkem (1936), za lázně „Bubeneč“ Pardubice (1937).⁴² V roce 1958 zrealizoval svůj návrh poválečné funkcionalistické budovy hlavního nádraží v Pardubicích, kterou projektoval v letech 1948 – 1949 ve spolupráci s Karlem Kalvodou a Josefem Dandou. Jako hlavní architekt Výstavy tělesné výchovy a sportu (1930-1931) vypracoval návrhy mnoha pavilónů, jedním z nichž byl projekt kavárny U jezírka v Tyršových sadech, dále kino Červeného kříže⁴³ a nebo dům manželů Bubeníčkových. A v neposlední řadě jím byl Alois Metelák⁴⁴, ředitel sklářské školy v Železném Brodě v letech 1924 – 1948 a „*průkopník moderního českého uměleckého sklářství*.“⁴⁵

Plečnikovy požadavky na studenty byly jasné a pro každého, který znal jeho životní osudy, zřejmé. Vyžadoval pracovitost, zručnost, ochotu se učit novým věcem. Sám se pak vyjádřil takto: „*Dotyčný musí mít jen svou vlastní tvrdou hlavu – všechno ostatní pak vyplyne – neboť hlavní je dobrá moderní tvorba.*“⁴⁶ Nicméně pravdou je, že zároveň vyžadoval přijetí jeho vlastního tvůrčího stylu za své a excelentní ovládnutí kresby.⁴⁷ O vymanění se z Plečnikova vlivu jasně vypovídají budovy jeho žáků, kteří místo klasicismu zvolili raději funkcionalismus. Bylo také běžnou praxí, že si Plečnikovi žáci doplňovali vzdělání u Kotěry na Akademii umění, jako třeba František Lydie Gahura, Antonín Moudrý, Josef Štěpánek a Karel Špera.

Když se první světová válka pomalu blížila ke konci a škola částečně sloužila jako lazaret, Plečnik již bez nároku na honorář zcela dobrovolně na škole vyučoval i některé

⁴¹ K. Řepa (*1895, †1963)

⁴² LUKÉŠ, *Plečnikovi žáci...*, cit. d., s. 532.

⁴³ Později kino Jas 70.

⁴⁴ Alois Metelák (*1897, †1980), architekt, sklář, výtvarník.

⁴⁵ BURGEROVÁ, Lenka. Josip Plečnik – intelektuální zdroj slovinské i evropské architektury. *Pražská léta 1911-1921*, in: *Češi a Slovinci v moderní době*, Nová tiskárna 2010, s. 338.

⁴⁶ *Kotěra/Plečnik korespondence*, cit. d., s. 97.

⁴⁷ LUKÉŠ, *Plečnikovi žáci...*, cit. d., s. 518.

z ostatních předmětů, jimiž byly stylistika a technické kreslení pro třídu se specializací na zpracování kovu. Škola si jeho přínosu a dobrosrdečnosti natolik považovala, že jej chtěla ocenit povýšením, tedy jmenovat jej c.k. dvorním radou. Toto vyjádření vděčnosti ale zhatil rozpad monarchie. Spolu s chaosem v Evropě vyplulo na povrch mnoho dalších překážek. Na jednu stranu zde byl nově se prosazující styl – funkcionalismus – a zároveň vyvstala otázka „Co s absolventy Uměleckoprůmyslové školy?“, která se původně měla spojit s Akademií výtvarného umění. K tomu bohužel nedošlo a jelikož Uměleckoprůmyslová škola neměla statut vysoké školy a Plečnikovým studentům hrozilo, že nebudou moci požívat titul architekt a tím pádem bude znemožněno jejich uplatnění na trhu práce. Na druhou stranu Plečnik sám, ale i jeho žáci získávají více prostoru pro publikování v časopisech *Styl* a *Stavitel* vydávanými Spolkem výtvarných umělců Mánes a zároveň dostávají mnoho nových možností pro realizaci zakázek. Vznik nových států po první světové válce také dávalo Plečnikovi možnost vrátit se do rodného Slovinska a ve velké míře se tam uplatňovat nebo se podílet na výuce architektury, se kterou už měl mnohé zkušenosti. Ale i přesto zůstával v Praze a v roce 1919 se mu naskytlá lákavá nabídka, opět z Kotěrovy iniciativy, stát se profesorem na významné Akademii výtvarných umění.⁴⁸ Tu však Plečnik odmítl.

Ačkoliv si Plečnik stěžoval na nedostatek přátel, přeci jen se sblížil s architektem Ladislavem Skřivánkem⁴⁹, který vyučoval deskriptivní geometrii na Uměleckoprůmyslové škole v Praze stejně jako Plečnik a na školu přišel rok po něm. Oba se však znali již z Vídně a jejich společným rysem bylo nepodléhání momentálním stylům a módě, není tedy divu, že došlo k výraznému sblížení, které můžeme vyzorovat z jejich spolupráce mezi lety 1913 až 1915 na nájemném domu na rohu Platněřské a Žatecké ulice.

Dalšími menšími projekty, kterými si Plečnik vylepšoval finanční situaci a stimuloval kreativitu, byly pomník v Broumově, jehož provedením byl pověřen již v roce 1901 továrníkem Schrollem, náhrobní kámen pro ředitele železáren E. Kratochvíla na Křivoklátu roku 1912. Se sochařem Stanislavem Suchardou vytvořili nerealizovaný návrh na dekoraci nového mostu přes Vltavu a vypracovali studii Žižkův pomník na Vítkově, jejíž návrh nebyl realizován. Tohoto úkolu se o pár let později ujal Jan Zázvorka.

I přes všechny snahy udržet Plečnika v Praze se nakonec vrátil do Lublaně, kde se 16. června 1920 se ujal profesury na nové architektonické škole a v Praze tak ukončil svou profesuru počátkem roku 1921. Na jeho místo na Uměleckoprůmyslové škole v Praze

⁴⁸ AVU byla založena císařským Společenstvem vlasteneckých přátel umění (dekretem v roce 1799). Je nejstarší uměleckou školou v českých zemích s působením od roku 1800. 1896 byla zestátněna.

⁴⁹ Ladislav Skřivánek (*1877, †1957)

nastoupil Pavel Janák, který přes všechn obdiv k Plečnikovi volil ve výuce raději jiný směr a nakonec o patnáct let později převzal i jeho pozici architekta Pražského hradu. S Kotěrou nadále udržuje Plečnik blízké vztahy a neustálý kontakt přes dopisy. Zároveň až do roku 1934 alespoň dvakrát do roka jezdí na návštěvy Československa. Také vzdáleně od roku 1920 – 1934 tvoří a řídí projekty pro Prahu i Lány.

2.2 Pražský hrad

Po založení Československé republiky se Pražský hrad stal sídlem prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.⁵⁰ Roku 1919 se uskutečnila soutěž na úpravy Jižních zahrad Pražského hradu, tedy zahrady Rajske a Na Valech, ta ovšem dopadla neúspěšně. Poté byl tento úkol na doporučení spolku Mánes svěřen Plečnikovi a 5. listopadu roku 1920 byl jmenován hradním architektem samotným prezidentem. Zabýval se nejen výše uvedenými úpravami zahrad, ale také zahradami Na Baště a I., III., IV. nádvořím. Vykonal úpravy interiéru Masarykova bytu v interiérech Nového královského paláce, je autorem Masarykovy vyhlídky s vinicí na hradě horního Jeleního příkopu a Sloupové síně u Matyášovy brány. Mimoto také navrhnul v letech 1920 – 1934 zámecký park prezidentské letní rezidence v Lánech.

Plečnik měl vskutku nelehký úkol. Monarchie zanikla a vytvořil se zde zcela nový demokratický stát, který měl světu dokázat své právo na existenci. Bylo v zájmu všech, aby sídlo hlavy státu bylo reprezentativní a Plečnik se tohoto úkolu zmocnil bravurně, ačkoliv víceméně na dálku. V této době již vyučoval na univerzitě v Lublani a nebyl v Praze fyzicky přítomen. Dozoru nad všemi úpravami se zhostil jeho žák Otto Rothmayer⁵¹, jehož otec – stejně jako kdysi ten Plečnikův – byl truhlářem a v jehož dílně se vyučil. Od roku 1912 po dvě léta navštěvoval kurzy figurálního a ornamentálního kreslení na pražské Uměleckoprůmyslové škole u profesora E. Dítěte a F. Kyselky. Plečnik jej vyučoval architekturu v letech 1914 – 1920 a během toho pracoval v ateliérech P. Janáka, L. Skřivánka a poté u J. Gočára.⁵² Po Plečnikově odchodu roku 1935 pokračoval v úpravách Hradu a o jedenáct let později následoval dřívější učitelovy kroky a nastoupil jako profesor užitě architektury na Uměleckoprůmyslovou školu. Plečnik z Lublaně zasílal své skicy a následně prováděl korektury modelů zaslané z Prahy. Počátkem třicátých let tak musel Rothmayer

⁵⁰ LUKEŠ, Z. – POZDRAVIL, J. *Jože Plečnik: průvodce po stavbách v České republice*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos Books, 2012. 94 s. ISBN 978-80-87073-41-4, s. 7.

⁵¹ Otto Rothmayer (*1892, †1966) účinkoval ve Skupině průmyslových výtvarníků Umělecké besedy. V letech 1958-1960 vystavoval na Bilanci. LUKEŠ, Zdeněk. *Rothmayer, Janák, Fragner: průvodce po architektuře na Pražském hradě: 30. až 60. léta XX. století*. 1. vydání v českém jazyce. [Praha]: Foibos Books, 2017. 68 stran. Slavné stavby. ISBN 978-80-88258-00-1, s. 10-30.

⁵² LUKEŠ, *Plečnikovi žáci...*, cit. d., s. 530.

pracovat na některých úkolech samostatně, avšak Plečnik obvykle v létě přijížděl, aby korigoval úpravy. Na prestižní pozici hradního architekta nakonec Plečnika vystřídal Pavel Janák, který jej předtím nahradil i na postu profesora. Ten sice Rothmayerovi umožnil provádět některé z původních Plečnikových úprav, avšak své dílo dokončit nemohl a z Hradu nadobro odešel roku 1952.

Pro vyzdvižení národního významu používal Plečnik především domácích materiálů až na naprosté výjimky. Kvůli propojení s městem byla snížena zeď jižní pevnosti. „V polovině 30. let Plečnik na post hradního architekta rezignoval. Důvodem bylo množství práce na slovinských zakázkách, ale i silící kritika jeho návrhů úprav okolí hradního areálu ze strany některých pražských architektů, i útoky konzervativců, kterým se nelíbilo, že práce na Hradě řídí zahraniční architekt.“⁵³ Mnohé z jeho návrhů nebyly realizovány, patří mezi ně nová trasa Chotkovy silnice a lávka přes Jelení příkop a alej v Jelení ulici spolu s jezírkiem v Chotkových sadech.

Na prvním nádvoří nechal vytvořit novou dlažbu, jejíž kamenné desky vyznačují trasy do nově zbudovaných průjezdů, které byly později zazděny, vedoucích k Sloupové síni. Z moravských jedlí nechal zhotovit dva vlajkové stožáry a na pilíře oplocení nechal usadit konzolové lampy. „Původně otevřené vjezdy do severního a jižního čestného výběžku Nového královského paláce byly později uzavřeny branami. V jižním Plečnik umístil v nice lampu a v síni s výhledem na barokní plastiku u Zámeckých schodů oválnou fontánku.“⁵⁴

Třetí, jakožto hlavní a díky katedrále svatého Víta také nejvýraznější nádvoří skrývá pod svou žulovou dlažbou podzemní síň ze železobetonové konstrukce, v níž můžeme nalézt původní základy staveb a obranných valů ze středověku. Žulu pro dlažbu Plečnik vybral z různých českých lomů, aby desky měli odlišné barevné odstíny a zdánlivě chaoticky ji poskládal. Jednalo se však o záměr. Dominantou, když opomeneme katedrálu, je zde mramorový obelisk se zlatou špičkou. Zpočátku Plečnik zamýšlel obelisk pouze z jednoho kusu mrákotínské žuly, tomu se však dvakrát při převozu zlomila špička a tak se ji rozhodl vyměnit za skleněný jehlan. Nakonec ale zvolil jiné řešení. Pod obeliskem je též ukryta síň kruhového půdorysu. Kolem pozdně gotické plastiky svatého Jiří vytvořil bronzový prsteneč a vytvořil pod sochu dioritový sokl. Zrealizoval také Orlí kašnu a baldachýn nad vstupem na Býčí schodiště, které vede do zahrady Na Valech. Zde si můžeme povšimnout jeho smyslu pro detail. Baldachýn podpírají čtyři malí býci, díky nimž dostalo schodiště své jméno. Nacházejí se zde kliky v podobě šakalů. Obdobný prvek nalezneme při vstupu

⁵³ LUKEŠ, POZDRAVIL, *Jože Plečnik...*, cit. d., s. 10-11.

⁵⁴ Tamtéž, s. 21.

do Národní a univerzitní knihovny, kde dveře osadil slovinským pokladem – lipicány a stejně tak nalezneme holubice na dveřích u vstupu do kostela Nejsvětějšího Srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad. Až k Hradčanskému náměstí vede pod nádvořími Plečnikova štola, která je na povrchu vyznačena bronzovými poklopy vertikálních šachet.

Význačným prvkem čtvrtého nádvoří je kruhové schodiště spojující zahradu Na Baště, jehož zvlátností je dokonalé nesení ozvěny z prostoru vnitřního kruhu schodiště. Dlažbu tentokrát tvoří malé valounky. Zahrada se nachází na vyvýšené plošině. Kromě precizně zastřižených jehličnanů zde nalezneme. Pojmenování „Na Baště“ je odvozené od zbylého bastionu, který se nachází v travnaté střední části. Terasa, nabízející vyhlídku do Jeleního příkopu, je zakončená balustrádou z umělého kamene. Na tomto místě se vyskytuje arkádová síň.⁵⁵

Od Býčího schodiště se na třetí nádvoří můžeme dostat skrze zahradu Na Valech. Zde se posazená na bastionu nachází Plečnikova půlkruhová vyhlídka s balustrádami, ze které máme možnost kochat se Prahou, spatřit Karlův most, Národní divadlo, Petřínskou rozhlednu a dohlédneme až k ikonickému žižkovskému vysílači. V blízkosti vyhlídky se nachází další z mnoha prvků, které v různých variacích Plečnik rád používal i v jiných projektech. Tímto prvkem je opuková pyramida, jejíž vzdálené sestry nalezneme kupříkladu v architektonickém rodném městě. Velkorysou vyhlídku Plečnik vybalancoval pojetím spíše užších cestiček, kterými je zahrada protkaná, čímž v člověku vzbuzuje pocit alespoň nepatrného soukromí. Ačkoli zde stromy byly vysazeny dle projektu, nalezneme zde i ty původní, které nebyly pokáceny, i když se nacházely zrovna na místech, se kterými projekt nepočítal. Plečnik se jim s úctou vyhnul. Hluběji v zahradách stojí pavilon Bellevue s egyptskými sloupy. Pro příjemný odpočinek při pohledu na Herkulovu kašnu z období baroka, pro níž Plečnik zhotovil podstavec, je možné usednout na kamennou lavici. Na moravskou baštu nechal vztyčit útlou žulovou jehlu, která je zakončena jónskou hlavicí, na níž je posazena zlatá koule s blesky. Na Opyši u hlavního vchodu se tyčí trojitý vlajkový stožár v národních barvách. Nejedná se však o Plečnikovo dílo, ačkoliv je to jeho prvek. Tento stožár věnovala Slovinská republika a byl roku 1996 postaven při příležitosti Plečnikovy výstavy.

Naprostou monumentálním prostorem je Plečnikova sloupová síň. Ta propojuje Nový královská palác s Matyášovou bránou. Tato síň sloužila k přijímání oficiálních návštěv. Jedná se o prostor na výšku vskutku velkorysý. Tři patra jsou podepřena sloupy s dórskými a jónskými hlavicemi, přičemž při pohledu na vstup k Matyášově bráně se nám v druhém patře sloupořadí vyskytuje další z Plečnikových oblíbených prvků, jímž je záměrně umístěný

⁵⁵ Tamtéž, s. 30.

sloup před kruhové okno. Strop je obložen čtvercovými měděnými pláty pobytými zlatými hřeby a přesně uprostřed se nachází zlatý lev. Po osvětlení zde Plečnik využil historických lustrů zapůjčených z hradního depozitáře.

Byt prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka nalezneme v druhém patře jižního a středního křídla Nového královského paláce. Takzvané Impluvium – plnicí funkci přijímací haly – nalezneme ve středu samého bytu. Pod stropním světlíkem nalezneme kamennou kašnu. Jako další dekorativní prvky odkazující na minulost sem nechal Plečnik postavit vázy z devatenáctého století spolu s kamennou lavicí. Sousedící Harfový salonek se pyšní stěnami obloženými plátkovým zlatem a portály zdobenými plastikami Damiána Pešana. Salónek spojuje erbovní síň nacházející se v Bílé věži. Zde, na desce z carrarského mramoru s nápisem „*Obci starosti své podrob*“, stojí stůl z teakového dřeva. Dnešní knihovna Kanceláře prezidenta republiky bývala původně Masarykovou pracovnou. Vyznačovala se prostým vybavením. Stěny zakrývala rozsáhlá knihovna z mahagonového dřeva doplněná o sedací soupravu a dva stoly – pracovním a menším stolkem sloužícímu ke čtení. V rohu místnosti se nachází kašna nebo spíše umyvadlo – ze slezského mramoru.

Pracovna byla bohužel za vlády komunistů zničena. Restaurovat ji nechal až prezident Václav Havel v devadesátých letech minulého století, stejně jako Zelený sloupový salon nacházející se vedle Impluvia. Ten má na rozdíl od Harfového salonku uklidňující šedozelenou barvu stěn, na nichž visí barokní obrazy v rámech zlatavé barvy. Svě pojmenování získal díky barvě tapet a štíhlým dřevěným sloupům podpírající stěnu v ose oken i naproti ní.

„V totalitní éře bohužel zanikly další místnosti: Výšivkový salon Alice Masarykové, Bílá jídelna (z ní se zachoval jen kazetový strop), Hudební salonek a Klínová šatna, z níž zbyly jen dekorativní plastiky Damiána Pešana. Také původní plečnickův mobiliář se zachoval jen ve fragmentech.“⁵⁶ Z přízemí do prvního patra můžeme vystoupat po točitém schodišti. Další, takzvané Prezidentské schodiště obkružuje věž s výtahem válcovitého tvaru, která propojuje vstupní síň bytu z průjezdu mezi druhým a prvním nádvořím s Kaplí svatého kříže a středním křídlem Nového královského paláce. Stěny kabiny výtahu jsou obloženy teakovým dřevem. Byt měl pro Tomáše Garrigua Masaryka a prezidentovu rodinu původně navrhovat Jan Kotěra. Nakonec se jeho projektantem stal Plečnik.

Masarykovu vyhlídku nechal architekt vybudovat u severní hrany Jeleního příkopu. Je půlkruhové tvaru, v jejímž samotném středu roste starobylá lípa. Z této vyhlídky se můžeme kochat chrámem svatého Víta. Pokud se vydáme na východ, dojdeme k terasové

⁵⁶ Tamtéž, s. 57.

vinici se schodištěm ústící k cestě do příkopu a do Garážového dvora. Poblíž vyhlídky, v dřívější rudolfínské bažantnici, byl původně umístěn včelín kopírující dřevěné slovenské stavby. Naneštěstí byla i tato vyhlídka za totalitního režimu zcela zničena a opět zrekonstruována v polovině devadesátých let dvacátého století.

Renesanční Letohrádek královny Anny nechal vybudovat císař Ferdinand I. pro svou milovanou manželku Annu Jagellonskou v roce 1538. Ani jeden se dokončení stavby bohužel nedočkali. Ferdinand I. opustil Prahu roku 1541 a Anna zemřela při porodu v roce 1547. Navzdory nepřízní osudu, který letohrádek provázal, i zde se Plečnik zapsal svou prací, ač nepříliš významnou. Nechal zde vybudovat dřevěný kazetový strop a je i pravděpodobným autorem dřevěného stolu umístěného ve vestibulu. Zbylé rekonstrukce byly provedeny až po Plečnikově odjezdu architektky Janem Sokolem⁵⁷ a Pavlem Janákem⁵⁸. Ti na obnovení takzvaného *Belvederu* a přilehlých Královských zahrad pracovali od třicátých do padesátých let.

Ačkoli Pavel Janák v padesátých letech při rekonstrukci letohrádku Hvězda a jeho přilehlého okolí vycházel z Plečnikových návrhů, Plečnik zde přeci jen zanechal svou stopu. Navrhl systém cestiček s lavičkami. Není však známo, jestli autorem cihlové věžičky náležící k takzvanému Hradnímu vodovodu je sám Plečnik nebo jeho žák a spolupracovník Otto Rothmayer.

Letní rezidencí a místem posledního odpočinku pro prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka se stal zámek se zahradami v Lánech. Tyto prostory byly zakoupeny rok po skončení první světové války československým státem od Fürstenberků. Plečnik je zde autorem drobných úprav uvnitř zámku a mostu veducímu do kostela. K němu navrhl vedlejší branku s plastikou kohouta od sochaře Otakara Hatleho. Na jeho průčelí nechal umístit státní symboly. V parku nechal zbudovan nový vodní systém spojující nový rybník se starým zásobovacím. U břehu nového rybníku vybudoval kašnu s bronzovými chrličí v podobě lvých hlav. Zahradami protéká napájecí potok, přes něj se klenou tři můstky a k malému ostrůvku přivedl Plečnik dřevěnou lávku, která byla v následujících letech bohužel zničena. Dnes na původním místě stojí její rekonstrukce. Fürtenberskému skleníku nechal opravit interiér a

⁵⁷ Jan Sokol (*1904, †1987) byl profesorem a později rektorem Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Navrhl zlatou bránu při vstupu do chrámu svatého Víta.

⁵⁸ Pavel Janák (*1882, †1956) studoval pozemní stavitelství na ČVUT v Praze, dále studoval 1906 – 1907 ve Vídni u Otto Wagnera. Je autorem pardubického krematoria, kubistického kiosku ve Vrchlického sadech v Praze Libeňského mostu a dalších. Spolupracoval s Janem Kotěrou při Jubilejní výstavě v roce 1908. Dále se podílel na rekonstrukci Prezidentského domku a letohrádku Hvězda. Viz *Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze: [Galerie Jaroslava Fragnera] = Czech architectural cubism: a remarkable trend that was born in Prague. [Jaroslav Fragner Gallery: 21. 12. 2006-11. 2 .2007]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2006. 171 s. ISBN 80-239-8368-7, s. 153-160.

postavil před něj vázu z umělého kamene. I zde vybudoval včelín a dokonce i drůbežárnu. Při budování památníku padlým lánským občanům u hlavní brány použil žulu. Jedná se o útlý vysoký sloup nepravidelného tvaru zakončený zlatou koulí. Naproti památníku před vstupem do parku nechal postavit kamennou kašnu s pyramidou.

Závěrem je nutno dodat, že Plečnik pracoval pro Pražský hrad téměř zadarmo. Nejednalo se však o neochotu Československa zaplatit. Plečnik byl vyznavačem panslavismu a proto úkol zvelebit nejdůležitější sídlo pro prezidenta nově vzniklé slovanské republiky považoval za své poslání. Z obdržené částky si ponechal pouze to nejnutnější k živobytí a zbylé peníze odmítal přijmout.

2.3 Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně

Severovýchodní část Královských Vinohrad se na začátku dvacátého století začala rychle rozrůstat. Bylo tedy nutné zřídit zde reprezentativní kostel, do kterého by se vešel velký počet lidí a to jak starých, tak nově přistěhovaných obyvatel. Pozemek na náměstí Jiřího z Poděbrad byl věnován městskými radními 2. prosince 1908. O šest let později zde k prvnímu lednu byla založena nová římskokatolická farnost a v březnu byl založen Spolek pro vybudování druhého katolického chrámu Páně na Královských Vinohradech⁵⁹. Ke sloučení Královských Vinohrad s Prahou došlo v roce 1922. „Už v roce 1910 vinohradské zastupitelstvo zajistilo v budově čp. 112 na nároží náměstí Krále Jiřího a tehdejší Jungmannovy třídy místnosti pro kancelář a byt duchovního, kde sídlí farní úřad dodnes. Do výstavby kostela měla zatím sloužit kaple sv. Aloise v nedaleké třípatrové budově II. české státní reálky čp. 1685 na náměstí, postavené v roce 1912 podle plánů arch. Antonína Turka.“⁶⁰ V čele výše zmíněného Spolku byl od roku 1918 farář, od roku 1939 čestný kanovník vyšehradský P. František Škarda, organizátor stavby až do smrti 7. října 1942.⁶¹ V průběhu první světové války pro Škardu koncipoval návrh nového kostela František Mikš⁶². Ten jej navrhoval jako neorománskou baziliku. Otakar Bureš⁶³ zaslal Škardovi skicu kostelu, která se nápadně podobala tomu karlínskému. Po vzniku samostatné Československé

⁵⁹ Spolek byl zrušen po roce 1948.

⁶⁰ ČIŽINSKÁ, Helena. Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze – mistrovské dílo Josipa Plečnika, in: *Češi a Slovinci v moderní době*, Nová tiskárna 2010, s. 343.

⁶¹ Tamtéž, s. 344.

⁶² František Mikš (*1852, †1924) byl žákem a dlouholetým spolupracovníkem Josefa Mockera (přestavba katedrály svatého Víta, Václava a Vojtěcha v letech 1873 a 1899) je autorem průčelí baziliky svatého Petra a Pavla na Vyšehradě. Je také autorem projektu kostela svatého Antonína v Holešovicích postaveného mezi lety 1908 až 1914. Viz VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0969-8, s. 425-426.

⁶³ Otakar Bureš (*1875, †1931) je autorem několika neobarokních domů na Starém Městě.

republiky byla z iniciativy architektů Kamila Hilberta, Jana Kotěry a Otakara Bureše v roce 1919 vypsaná soutěž na nezastavěný pozemek a uskutečnila se roku následujícího. Porotci do této soutěže byli jmenováni zástupci farnosti: faráři František Škarda a Antonín Hoffmann, bývalý starosta Královských Vinohrad Alois Bureš a odborníci Kamil Hilbert⁶⁴, Jan Kotěra, Václav Roštlapil⁶⁵ a Theodor Petřík. „*Původně měli v porotě zasedat ještě Josef Fanta a slovinská architekt Josip Plečnik. Antonín Podlaha, docent na katedře dějin výtvarného umění v arcibiskupském semináři, svatovítský kanovník a generální vikář pražské diecéze, zanedlouho světitel biskup pražský, byl vlastně zástupcem obou skupin. Architekti Antonín Balšánek a Josef Bertl nesouhlasili se stavbou na náměstí Krále Jiřího, kterou chtěli rezervovat pro novostavbu některého ministerstva. Kostel si představovali na jižním svahu Vinohrad nad Vršovicemi. Jan Kotěra se neúspěšně snažil prosadit otevření soutěže i pro jihoslovenské účastníky. Vypracováním soutěžních podmínek byl pověřen Kamil Hilbert.*“⁶⁶

Soutěže se zúčastnili i Plečnikovi žáci. Ti byli jednoznačně nejúspěšnějšími z celkového počtu jednatřiceti účastníků. Vybojovali první a druhou cenu. Naprostým vítězem se stal Jindřich Merganc⁶⁷. Ten se ale po soutěži natrvalo odstěhoval do Bratislavy, kde se stal významným architektem. Vycházel z Plečnikova doporučení příčné stavby kostela. Na druhém místě se umístil Alois Mezera⁶⁸, úspěšný účastník mnoha dalších soutěží. I Mezera vycházel z Plečnikových idejí a rad. O třetí cenu se dělili architekt Václav Vacek a inženýr Karel Leden. Této soutěže, i když bez úspěchu, se zúčastnil i Plečnikův žák a kolega Otto Rothmayer. Porotcům se také líbil návrh architekta Antonína Engela⁶⁹. Navzdory všem těmto oceněním a uznáním nebyl žádný z předložených projektů doporučen k realizaci.

Před státním převratem napsal Plečnik faráři Františku Škardovi dopis, v němž mu radil, aby prodali okolní pozemky a vyřešili tím finanční potíže. Škarda toto řešení zavrhl,

⁶⁴ Kamil Hilbert (*1869, †1933) studoval na vídeňské Akademii výtvarných umění 1891 – 1895. Zúčastnil se dostavby Svatovítské katedrály. Blíže viz FATKOVÁ, Markéta. *Památková péče očima architekta Kamila Hilberta*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2014. 139 s., [20] s. obr. příl. ISBN 978-80-87922-01-9.

⁶⁵ Václav Roštlapil (*1856, †1930) je architektem budovy AVU, Strakovy akademie v Praze, psychiatrické léčebny v Bohnicích a kostela svatého Václava.

⁶⁶ ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 344

⁶⁷ Jindřich Merganc (*1889, †1974) studoval u Kotěry na AVU i u Plečnika na UMPRUM. Je architektem vily Dr. Dvořáka a spoluautorem sanatoria Dr. Kocha (Dušan Jurkovič).

⁶⁸ Alois Mezera (*1889, †1945) je autorem krematoria ve Strašnicích, Československého velvyslanectví v Berlíně a Ankaře, velvyslanectví České republiky v Bělehradu.

⁶⁹ Antonín Engel (*1879, †1958) byl architektem a urbanistou působícím především v Praze. Je autorem několika budov ČVUT, budovy Ministerstva železnic (dnes Ministerstvo dopravy České republiky), vodárny a filtrační stanice v Praze – Podolí, zdymadel a vodní elektrárny v Poděbradech ad. Studoval u Otto Wagnera v letech 1905 – 1908 a taktéž zakončil svá studii získáním prestižní římské ceny. SEDLÁKOVÁ, Radomíra, ed. a KRAJČI, Petr, ed. *Antonín Engel 1879-1958: (architekt, urbanista, pedagog): výstava ke 120. výročí narození* [Praha, 5. listopadu 1999 - 9. ledna 2000. 1. vyd. v jazyce českém. V Praze: Národní galerie, 1999. 92 s. ISBN 80-7035-216-7.

avšak nabídl Plečnikovi členství ve výboru Spolku, kladné odpovědi se ale nedočkal. Silně věřící Plečnik Škardovi své rozhodnutí s omluvou vysvětlil. Věřil, že kostel je posvátným místem, a proto jej tížilo, že lidé v tomto kraji nejsou dle jeho mínění dostatečně zbožní a veškerá práce by tak přišla vniveč. 4. dubna 1919 se rozhořčený Spolek českých architektů, nespokojený s výsledky soutěže, dopisem vyjádřil, že by měl být projekt zadán přímo Plečnikovi. Pod tento dopis se podepsali významné osobnosti. Nalezneme zde jména jako Josef Gočár⁷⁰, Pavel Janák, Josef Chochoř⁷¹, Vlastislav Hofman⁷², Otakar Novotný⁷³ a mnoho dalších. Roku 1921 se na Plečnika farní Spolek obrátil se stejnou žádostí znovu. Původně tuto nabídku nechtěl přijmout z osobního důvodu. V době modlitby totiž přistihl Škardu při čtení románu místo při modlitbě. To Plečnik považoval za nemyslitelné. Domníval se, že by všichni měli náboženské povinnosti plnit stejně jako jeho bratr Andrej – asketický kněz. Nakonec ale uznal, že faráři křivdil a zanedlouho poté předložil několik návrhů na stavbu. „V červnu nakreslil návrh na přístavbu ke školní kapli sv. Aloise, kterou pojal jako centrálu na kruhovém půdoryse, přístupnou i z opačné strany bloku. Toto pojetí šetřilo výdaje za výzdobu vnějších fasád a nemuselo urbanisticky řešit náměstí.“⁷⁴

I při stavbě tohoto kostela se Plečnik potýkal s různými přáními zadavatelů a vytvářením několika verzí návrhu. Na konci prosince dokončil návrh, ten ale nebyl kvůli vysokým nákladům přijat. Následující projekt vytvořený v roce 1925, který obsahoval širokou zvonici na boční straně podélného kostela a mnoho rondokubistických prvků, byl také zamítnut. Plečnik nad tímto úkolem strávil několik let. 18. ledna 1926 dokonce napsal svému bratrovi Andrejovi dopis, v němž píše: „Vlastně by bylo nejlepší, kdybychom už kostely nestavěli, protože to neumíme. Přesto je stavme, aby se zachovaly tradice a ideály.“ A právě z tohoto důvodu ještě téhož roku svůj výtvar zcela přepracoval. To jej bohužel natolik vyčerpalo, že se rozhodl projekt na čas odložit a po roce se k němu opět vrátil, k čemuž ho

⁷⁰ Josef Gočár (*1880, †1945) kubistický a funkcionalistický architekt byl tvůrcem urbanizačního plánu a gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové, lázeňského pavilonu v Bohdanči a zdejšího vodojemu, Winternitzovy budovy automatických mlýnů v Pardubicích. Studoval na UMPRUM u Kotěry. Blíže viz LUKES, Zdeněk et al. *Josef Gočár*. 1. vyd. Praha: Titanic, 2010. 435 s. ISBN 978-80-86652-44-3.

⁷¹ Josef Chochoř (*1880, †1956) studoval u Otto Wagnera a na pražském ČVUT. Navrhl dnes již zbořený Trojský most a Kovařovicovy vily.

⁷² Vlastislav Hofman (*1884, †1964) vyprojektoval v Praze Jiráskův a Štefánikův most, lávku na Dětský (dříve Židovský) a Slovanský ostrov a Dáblický hřbitov. Zabýval se však především jevištní úpravou například Národního divadla v Praze, Divadla na Vinohradech a Státního divadla v Brně. 1902 až 1907 studoval na ČVUT.

⁷³ Otakar Novotný (*1880, †1959) 1900 – 1903 studoval u Jana Kotěry na UMPRUM. V Praze navrhl Spolkovou budovu SVÚ Mánes, vodojem a maják na letišti v Praze – Kbelích, dnes již zbořenou administrativní budovu a skladiště továrny Orion ad. Viz NEŠLEHOVÁ, Mahulena. *Vlastislav Hofman*. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana ve spolupráci s Ústavem dějin umění AV ČR, 2005. ISBN 80-903549-1-2.

⁷⁴ ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 345.

donutila i skutečnost, že pokud by tak v brzké době neučinil, musel by se terén opět zaměřit. To by, byť nepatrně, zvýšilo náklady a zároveň vedlo k dalšímu přepracování návrhu.

Spolek přijal projekt až tehdy, když průčelí kostela směřovalo na osu Mánesovy ulice a v parku byly navrženy široké aleje. Roku 1924 požádala farnost konzistoř o zasvěcení kostela Nejsvětějšímu srdci Páně. Dle stavebních plánů můžeme jasně vidět, že se od roku 1928 příliš nezměnily a došlo jen k nepatrným úpravám. Všechny tyto návrhy Plečnik věnoval farnosti jako dar. *„Základní kámen, který je dnes vsazen do stěny za hlavním oltářem u levého vstupu do široké podvěžní chodby, byl posvěcen biskupem Antonínem Podlahou 28. října 1928. Datum bylo zvoleno krátce po vydání stavebního povolení na začátku října, kdy se přímo nabídl připomínka 10. výročí vyhlášení Československa. Žulový kvádr přitesal smíchovský kameník F. Kadeřábek, ozdobné kladívko k poklepání s letopočtem MCMXXVIII a lopatku dodala firma Karel Pešan. Do vysekané dutiny byla v měděném pouzdře vložena pamětní listina. Rytci Karnet a Kyselý ze Žižkova razili hliníkové a bronzové pamětní medailky. Teprve příštího roku byla vybrána stavební firma Nekvasil z Karlína a slavnostní výkop se uskutečnil po bohoslužbě sloužené strahovským opatem Metodem Zavoralem 19. srpna 1929.“*⁷⁵

Jako nečekaný výdaj se hned na počátku objevila nutnost zpevnit podloží železobetonovou deskou v hloubce šesti metrů. Tato práce zpozdila stavbu. Při řešení střechy Plečnik opět projevil svou nápaditost, jedná se vlastně o podobu mostní konstrukce, na níž byla ocel dodána pardubickou firmou Rainberg, klempířské práce provedla firma Skopec a elektronické firma Beutelschmidt.⁷⁶ Hrubá stavba kostela byla dokončena za Plečnikova dozoru o rok později, avšak roku následujícího se ukázalo, že vysvěcení kostela bude nutné prozatím odložit.

Tuto novostavbu navštívil prezident Tomáš Garrigue Masaryk i nový pražský biskup Karel Kašpar. Oba byli s dosavadní prací spokojeni, Masaryk dokonce Plečnikovi poslal z Lán dopis s pochvalou datovaný k 23. lednu 1932. Kostel byl vysvěcen téhož roku v květnu. Chrám Nejsvětějšího Srdce Páně se ale dočkal i kritiky, například ze strany Alfreda Fuchse v denním tisku a Karla Čapka v Lidových novinách. Nechvalně se vyjádřili i někteří odborníci – profesori Josef Cibulka⁷⁷ a Oldřich Stefan⁷⁸.

⁷⁵ Tamtéž, s. 347.

⁷⁶ Tamtéž, s. 348.

⁷⁷ CIBULKA, Josef. Dvě nové věže a dva nové kostely, in: *Kniha o Praze, Pražský almanach*, Praha 1930, s. 165-179.

⁷⁸ STEFAN, Oldřich. *Pražské kostely*. Praha: Edice Žikeš, 1936. 218 s., s. 135, 147.

Plečnik byl toho názoru, že naše současnost nemá žádný vlastní architektonický styl, a jsme tedy nuceni vybírat mezi stylem řeckým a egyptským. Také byl přesvědčený o tom, že podoba kostela by měla být odrazem společnosti. Proto používal prvky, které odpovídaly momentálnímu stavu společnosti, jako když u kostela svatého Ducha kladl důraz na detaily vystihující dělnickou společnost, pro kterou byl kostel určen především.

Plečnik v práci opravdu nezhálel. S plánováním stavby kostela souběžně navrhoval další tři sakrální stavby. U všech těchto tří staveb se vyskytlo mnoho obtíží. Jednou to byly ekonomické důvody, podruhé zase změna parcely určená pro stavbu. Musel tak u všech několikrát přepracovat své návrhy. Jednou takovou stavbou byl františkánský kostel v oblasti Lublaně – Šišce. Ten se stavěl v rozmezí let 1925 a 1931 a je zasvěcený zakladateli řádu. Plečnik při jeho navrhování vycházel z jedné z původních pražských koncepcí. V Bogojině vypracoval návrh na kostel Nanebevstoupení Páně, na němž pracoval v letech 1925 až 1927, kdy zachoval původní kostelík tak, že jej přeměnil na předsíň a tím byla umožněna přístavba čtvercového dvoulodí klenoucí se na jeden středový sloup. Posledním kostelem je kostel svatého Antonína Paduánského v Bělehradu projektovaný mezi lety 1929 a 1932. Ten se od předchozích liší centrálou s půlkruhovým presbytářem a emporou. Další výjimkou jsou plochý strop s válcovou věží. Betonovými pásy zde propojil cihlové stěny. *„Pro všechny tyto stavby P navrhoval krásné zařízení, uměleckořemeslné předměty s neobvyklými detaily a precioza s důmyslnými kombinacemi materiálů a tvarů.“*⁷⁹

Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně je tvořen podélnou chrámovou lodí, zázemí, kde je situována sakristie, a široké obdélníkové zvonice. Ta se přiléhá k východní straně lodi. Plečnik záměrně vytvořil nevídaný povrch fasády odkazující na místo, kde se kostel nachází. Připodobnil ji tak ke královským insigniím. Fasáda se pyšní cihlově červenou barvou s bílým lemováním připomínající hermelínovou kožešinu. Současně ji pokrývají drobné vystupující kvádry z umělého kamene. Tímto prvkem vytvořil Plečnik neuvěřitelnou hru stínů.

Na vrch zvonice umístil královské jablko. Je tedy patrné, že těmito prvky poukazoval na místo Královských Vinohrad a zároveň Krista Krále. *„Nad soklem z umělého kamene se zdvíhají režné cihelné zdi, u nichž P volil gotickou neboli polskou vazbu, kde se důsledně střídá běhoun s vazákem. Kabřince byly dováženy z Poštorné u Břeclavi. Trychtýřovité rozšíření je ukončeno hladkým pásem, z něhož vybíhají drobné půlkruhové prvky, které se na západní straně mění ve stylizované chrliče na odvádění dešťové vody.“*⁸⁰ Podobného prvku užil u takzvané Plečnikovy lávky u zahrady Na Baště na Pražském hradu.

⁷⁹ ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 350.

⁸⁰ Tamtéž, s. 351.

Do kostela je možné se z parku dostat půlkruhovým schodištěm vprostřed osy stavby a postranními rameny s odlišným počtem schodů z důvodu svažitého terénu. Ta jsou doplněna masivním zábradlím. Vstup je možný jedním ze tří bílých zděných portálů, přičemž prostřední z nich dosahuje svou výškou téměř až k oknům a jejich horní plochy jsou oplechovány. Jejich stavba byla dokončena v létě roku 1931. Nad prostředním portálem klečí dva andělé vytvoření v roce 1943 Josefem Kalfusem⁸¹ ze zčernalého hořického pískovce a v rukou mezi sebou drží řecký kříž v kruhu. Z původních návrhů vyplývá, že portály měly být původně kamenné, nicméně z finančních důvodů bylo rozhodnuto jinak. Při vcházení do kostela musíme do rukou uchopit mosazné kliky v podobě holubic. Tyto kliky odlil Karel Pešan podle Plečnikova návrhu. Všechny ze tří dubových vrat jsou pobity plechem již od roku 1931. Ten je dekorován plastickými kříži a terči se špicí na každém křídle.

Sochařská výzdoba byla vždy v plánech zahrnuta. Návrhů na světce bylo mnoho. V posledním náčrtu je vyobrazená sedící Panna Marie s Ježíškem a třemi andílky v supraportě prostředního vstupu.⁸² Po levé straně spatříme svatého Václava a po pravé světici s palmou. Pro vytvoření soch z bílého vápence si v roce 1944 Spolek vybral profesora Uměleckopřemyslové školy Bedřicha Stefana⁸³.

Velkolepé hodiny mají na obou stranách ciferníky vytvořené ze skla a je jimi možné prohlédnout na druhou stranu. Oba jsou rozděleny zlatým křížem. Výrobu skleněných výplní mělo na starosti několik firem.⁸⁴ Zasklením byla pověřena žižkovská firma K. Šimůnka a kování obou rozet vykonala karlínská firma K. Sakaře. Původně měly být očíslovány římskými číslicemi, ale nakonec se Plečnik rozhodl pro čárové značky zlaté barvy. Ručičky jsou taktéž zlaté barvy, přičemž velká ručička nese mariogram a malá christiogram. Orámování rozet dodaly Rakovnické a Poštorenské keramické závody. Vnitřní bílé vroubkované orámování je z umělého kamene. Tyto monumentální hodiny byly zakončeny v letních měsících roku 1931, nicméně jak tehdy, tak i dnes jsou poruchové.

Nad hodinami a nízkým bílým štítem je posazeno jablko průměru tří metrů, z nějž vychází kříž o výšce čtyř metrů, v němž jsou vloženy pamětní medaile ze svatováclavského milénia v roce 1929 a medaile Spolku a pamětní zápis ze dne 19. března 1931 na olověné tabulce, vytvořený pražským zlatníkem Heinrichem Grünfeldem.⁸⁵ Jablko je vytvořené

⁸¹ Josef Kalfus (*1908, †1964)

⁸² ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 353.

⁸³ Bedřich Štefan (*1896, †1982), viz ROUSOVÁ, Hana, ed. et al. *Vademecum: moderní umění v Čechách a na Moravě (1890-1938)*. Praha: Gallery, 2002. 415 s. ISBN 80-86010-62-7, s. 326-329.

⁸⁴ Na výrobě skleněných rozet se podíleli například A. Berger z Vinohrad a O. Hatle z Karlína.

⁸⁵ ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 356.

ze železné konstrukce a pobité měděným plechem.⁸⁶ „Nese zlacený christiogram – IHS – na západní straně a letopočet MCMXXXI na východě.“⁸⁷ Střechu pokrývá měděný plech. Současně se na věži tyčí čtyři měděné jehlany sloužící jako hromosvody.

Pokud vejдемe dovnitř kostela, vstoupíme do velkolepého rozlehlého prostoru s nijak architektonicky vymezeným presbytářem. Vnitřní stěny kostela jsou tvořené z cihel stejně jako ty vnější. Těsně pod kazetovým stropem se nachází bíle omítnutý pás, který taktéž můžeme pozorovat na vnějšku kostela. V tomto vysoko posazeném bílém ochozu, který je přístupný pouze oknem z věže, jsou zakomponována okna s mřížemi. Zabezpečený je mosazným zábradlím. Při pohledu na zem můžeme spatřit broušenou teracovou dlažbu dekorovanou řadami velkých černohnědých kruhů a vyplněných malých černých kruhů. Narušením statiky při výstavbě stanice metra Jiřího z Poděbrad⁸⁸ byla tato dlažba poškozena.

Mnoha změnami prošel oltář, jehož základu vybuodovala firma Nekvasil a zpracování prostoru pro něj firma Prastav. Oltář je zhotoven z velice světlého mramoru – jarošovického – opracovaného v kamenické dílně na Zlíchově v Hlubočepích. Prostor oltáře vymezují zídka a balustrády na přední a zadní straně.

Nepřehlédnutelným prvkem je tři a půl metru vysoká socha Ježíše Krista s otevřenou náručí vyřezaná z lipového dřeva sochařem Damianem Pešanem⁸⁹, s nímž mezi lety 1923 až 1925 spolupracoval na Pražském hradě. Situována je uprostřed východní stěny nad svatostánkem. Za Kristem se nachází plamenná mandorla a celá plastika je zasazena do zlacené mosazné kružnice. Na Kristem se pak vznáší jako svatozář kruhový lustr. Damianu Pešanovi bylo roku 1937 zadáno i zhotovení dalších šesti plastik pro interiér kostela.

Plečnik a jeho dílo byli často podrobena kritice. Nejčastěji ze strany moderních architektů, kteří prahli budovat svět kolem sebe v momentálním stylu. Často se proto setkával s odmítáním ornamentů, antických a egyptských motivů. Na tuto neoprávněnou kritiku zareagoval Plečnik v Kosteletce Nejsvětějšího Srdce Páně zcela funkcionalistickou rampou vedoucí do věže namísto schodů. Plečnik tak dokázal, že umí navrhovat v moderním stylu, avšak byl toho názoru, že chrám Páně si zaslouhuje prezentovat se věčnými hodnotami a nepodléhat momentální módě.

Plečnik navrhl zvonici celkem pro šest zvonů, které odlila brněnská firma Rudolfa Manouška roku 1932. Dnes však ve zvonici visí pouze dva z nich.

⁸⁶ Vyrobeno firmou O. Hatle.

⁸⁷ ČIŽINSKÁ, Helena. *Kostel...*, cit. d., s. 356.

⁸⁸ Stanice byla zprovozněna v roce 1980.

⁸⁹ Damian Pešan (*1887, †?) byl vyučený řezbář. Studoval na Uměleckoprůmyslové škole a sám vyučoval na Státní odborné škole pro zpracování dřeva a na Střední průmyslové škole bytové tvorby.

V kryptě s valenou střechou pod hlavní lodí jsme obklopeni odkazy na středověkou Prahu, tedy na dobu Karla IV. Vsadil sem části zdiva, které byly nalezeny při úpravách Pražského hradu a katedrály svatého Víta. Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně tímto propojil s pro národ nejdůležitějším místem Československa. Krypta je osvětlována luxfery v podlaze kostela.

Od doby darování pozemku pro budoucí římskokatolický kostel v roce 1908 do jeho vysvěcení 8. května 1932 proběhlo mnoho úprav samotných návrhů i realizovaných výtvorů. Výstavba kostela započatá roku 1928 se často potýkala s problémy, jimiž byly velice často finanční stránka věci, ale i různá přání zadavatelů. Ředitelem stavby se stal inženýr architekt Miroslav Kroupa a velkým pomocníkem při výzdobě kostela byl Plečnikovi již dobře známý Otto Rothmayer. Tato stavba je zcela určitě významnou kulturní památkou a neodmyslitelně patří nejen k náměstí Jiřího z Poděbrad a k celým Vinohradům, ale k celé republice. Je tak jedním z mnoha věčných důkazů propojení České a Slovinské republiky.

3 SAKRÁLNÍ STAVBY VE SLOVINSKU

3.1 Kostel Nanebevstoupení Páně v Bogojině

Bogojina se nachází v oblasti Zámuří, takzvaného Prekmurje, mezi hranicí s Maďarskem a městečkem Murska Sobota. Plečnika na zakázku tohoto kostela oslovil farář Ivan Baša na základě doporučení jednoho z Plečnikových studentů pocházející právě z této oblasti. Zjara roku 1924 tuto nabídku Plečnik přijal a začal kostel navrhovat, navzdory tomu, že dané místo určené pro novou budovu ještě nenavštívil. Na místě nového kostela stály chátrající ruiny toho starého. Jelikož se Plečnik velice bránil ničení původních staveb a rád odkazoval na minulost, snažil se zbylé substance zachránit. Poslal proto faráři dvě varianty, kde se snažil zachovat původní presbyterium.

Do Bogojiny si jej farář Baša Pozval v září 1924, kam také z Prahy Plečnik přijel. Oba se shodli na zachování původního kostela s tím, že na něj Plečnik přímo naváže tímto novým. Jelikož se jednalo o malou vesničku, nebyly finance na kostel zrovna vysoké. Musel tedy navrhovat velice úsporně. Vnější stěny díky původním základům mohly být tenčí. Typickým motivem pro Plečnika je použití sloupů podle antického vzoru, který hojně aplikoval. Kvůli nedostatku financí se zde rozhodl pro levnou variantu cihlových sloupů. Záhy ale usoudil, že i toto řešení je příliš nákladné i toto rozhodnutí změnil. *„Když se však domácí obyvatelstvo už už nadchlo pro monumentálnější účinek pohorské žuly, došel Plečnik k závěru, že i tato varianta by byla příliš nákladná, a navrhl osmihranné sloupy obložené podpečským kamenem. K jeho údivu nebyli obyvatelé spokojeni ani s tímto řešením a rozhodli se pro sloupy z masivního podpečského kamene. Zaskočen tímto rozhodnutím napsal Plečnik svému asistentovi a kolegovi Franci Tomažičovi: „Napište mi, jak to vypadá se sloupy – budou pomníkem faráře Baši. Kdo by si byl pomyslel, že malá vesnička Bogojina bude mít tak velkou myšlenku.“⁹⁰* Předsálí je příčně situované ke zvonici.

Strop je obložen dřevěnými trámy, přes něž jsou napříč vždy dvojice větších kulatých trámů a přes ně vždy po jednom trámu kvádrovitého tvaru. Vytváří tak obdélníkové obrazce, do nichž Plečnik zakomponoval typický zámuřský rys. Zámuří je známé pro svou keramickou a hrnčířskou výrobu, Plečnik se proto rozhodl vyzdvihnout tento motiv tím, že do obdélníků na stropě vložil keramické talíře, přičemž je každý jinak zdobený a mají odlišnou velikost. Tento originálně zdobený trop podírají klenby soustředující se, k oproti masivním klenbám, štíhlý sloup.

⁹⁰ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 225.

Věž je válcovitého tvaru s plochou střechou, na níž posadil zvonici se střechou cibulovou. Stejně jako zbytek kostela jsou stěny vně i uvnitř bíle omítnuty.

Kostel byl budován v letech 1925 až 1927. Kvůli vyčerpání finančních prostředků a následně příchodu druhé světové války se Plečnik soustředil na nejnútější výbavu interiéru z co možná nejlevnějších materiálů. Užíval proto dřevo a hliněné plastiky. Ze dřeva je i hlavní oltář a to z přírodního dubu vytvořený 1950 – 1952. Oltář svatého Josefa i kazatelna z padesátých let byly vyrobeny v podpečské kamenici.

3.2 Kostel svatého Michaela v Lublani

Za Plečnikem s žádostí o návrh kostela na lublaňských blatech přišel jeho soused farář Finžgara a tak v roce 1922 vznikly první návrhy. Kvůli problémům s pozemkem se začátek stavby protáhnul o mnoho let, až nakonec farář Finžgara odešel do důchodu. Iniciativu po něm převzal trnovský kaplan Karel Matkovič – Plečnikův synovec. Kvůli nedostatku peněz se jednání neustále protahovala. K urychlení zahájení stavby napomohlo to, že kostelu byla na stavbu odkázána část majetku velkostatkáře Josipa Koslera, avšak částka nebyla tak vysoký, aby Plečnik nemusel znovu přepracovat plány. To zpočátku odmítal, ale nakonec po četných Matkovičových přimluvách svolil, navzdory tomu, že o umístění nebylo do poslední chvíle rozhodnuto. Prostor nakonec věnovala obec zcela zdarma výměnou za prostor u školy a hostince. Plečnikovi se prostor velice zamlouval a proto s výměnou souhlasil, bohužel se tak nečekaná hostinského, který se poté výstavbě bránil.

Vybrané místo – jak název Blata napovídá – byl bažinatým prostorem a trpěl na časté záplavy. Plečnik se proto rozhodl tuto nepříjemnost řešit menším násypem. Celá budova tak leží na pilotách. Pro stavbu mu bylo věnováno dřevo a stavební materiál z podpečského kamenolomu. „*Aby se vyhnul zákonu, který předepisoval zapojení bělehradského ministerstva do všech veřejných staveb, což by v nejlepším případě značně zpozdilo udělení stavebního povolení, jak tomu bylo v případě Univerzitní knihovny, označil Plečnik kostel za dočasné řešení a od státní byrokracie ho zachránila energická intervence ředitele Městského stavebního úřadu Matka Prelovška.*“⁹¹

Zvonice je umístěna na neobvyklém místě – není pevně připojena k lodi – a to vpředu u vstupu a sloužící jako portál a nepřiléhá tak přímo k budově kostela. Plečnik se rozhodl pro toto řešení z ekonomických i statických důvodů kvůli špatnému podloží. Zvonice je značně široká, avšak hloubka její šíři neodpovídá. Proto je nutné na vrchol zvonice vstupovat zvenčí.

⁹¹ PRELOVŠEK, Josip..., cit. d., s. 235-236.

Strop kostela podpírají vybroušené, a později malbou zdobené, betonové trubky městské kanalizace a několik štíhlých dřevěných trámů. Lavice, trop i obložení stěn je taktéž ze dřeva. Jako střešní krytinu použil betonové tašky podle římského vzoru.

Nedostatek peněz zde byl tak veliký, že Plečnik za práci nedostal zaplaceno. Do interiéru daroval mnoho svých uměleckých děl. Výbavu kostela financoval z vlastních, a dokonce i bratrových, úspor. Vybavení kostela bylo dokončeno v padesátých letech.

3.3 Kostel svatého Františka v Lublani

Tento římskokatolický kostel je zasvěcen svatému Františku z Assisi a taktéž se nachází v Lublani, tentokrát však v městské Šiška. Pro tamní františkánský řád vytvořil Plečnik návrh v roce 1922, avšak ve skutečnosti se jedná o druhý návrh kostela Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze. Tvar kostela je inspirován dórský chrám čtvercového typu, avšak kuželová věž se zvonící je inspirována anglickým barokním klasicismem. Strop podpírají mohutné sloupy z neomítnutých cihel, které však nesahají až k zemi, ale stojí na masivních kvádrových podstavcích.

Ani výstavba tohoto kostela probíhající od roku 1925 až do roku 1931 neprobíhala bez obtíží, jimiž jako vždy byly finance a různé požadavky. Plečnik si, ostatně jako pokaždé, s těmito problémy poradil svou vynalézavostí. Podlahu například pokrývá asphalt. Strop je obložený dřevem a těsně k němu přiléhají vysoko posazená okna osvětlující kostel. Dalším finanční úsporou bylo věnování plovoucích svítidel, která má každá svého vlastního mecenáše a nese jeho jméno.

Vysvěcení kostela proběhlo na podzim roku 1926. Kuželová zvonice však byla dokončena roku 1931 a na samotném interiéru pracoval Plečnik celý život. Jeho silná víra a úcta k chrámu Božímu se projevovala například tím, že odmítal zavést do kostela ústřední topení.

4 PLEČNIKOVA LUBLAŇ

4.1 Národní a univerzitní knihovna

Po první světové válce nově založená univerzita⁹² si žádala vlastní knihovnu. Jejím návrhy se zabývali již Plečnikovi studenti ve dvacátých letech, avšak Plečnik sám se zdráhal město v této záležitosti sám oslovit. Raději počkal až univerzita sama vyjádří její potřebu. Město tak po poměrně dlouhé době od založení univerzity nakonec učinilo a to v roce 1930.

Roku 1895 zasáhlo Lublaň zemětřesení. Místo zbořeného Aueršperského paláce měla tedy zaujmout budoucí knihovna. Pro navrhování interiéru se Plečnik nechal plně inspirovat svým učitelem Otto Wagnerem, jediné s čím nesouhlasil byla výška stropu posluchárny. Ta podle Wagnera neměla převyšovat výšku 4,7 metru. Plečnik se ale rozhodl pro výšku deseti metrů, které na člověka působí tíživým pocitem malosti, avšak vzbuzuje lačnost po vzdělání. Posluchárna je prostorově otevřena dvěma okny po užších stranách místnosti, která osvětlují studovnu a sahají od podlahy až ke stropu a propůjčují tak člověku představu jistého intelektuálního osvětlení. Nicméně posluchárna trpí hned několika zásadními nedostatky. Těmi jsou zcela určitě – ač designově zdařile navržené – nepohodlné židle a nedostatečné osvětlení. Ovšem, Plečnik se nedomníval, že v chrámu Božím a stejně tak v chrámu vzdělanosti, by se měl člověk cítit pohodlně. Zprostřed dřevěného kazetového stropu visí kruhový lustr zlaté barvy. Toto nedostačující osvětlení – avšak ne příliš úspěšně – doplňují stolní lampy.

Do hlavní studovny je nutno vystoupat po několika stupňovém schodišti, které je v poslední vrchní části dekorováno úchvatným mramorovým sloupořadím, čímž samotný akt vstoupení do místnosti nabývá vážnosti.

„Práce na knihovně uvázla na mrtvém bodě. Úmyslně krátká lhůta na čerpání státního úvěru vypršela ještě dříve, než mohly být plány předloženy ke schválení. Některé plány se dokonce ztratily na státním ministerstvu stavebnictví v Bělehradě, což vyvolalo značné rozhořčení a množství intervencí v královské metropoli. Zejména studenti sdružení v Akademické akci za stavbu Univerzitní knihovny vyvíjeli tlak na domácí politiky, aby v boji proti Bělehradu nepovolili, protože do Slovinska sem měla vrátit alespoň část peněz, které země platila do společné kasy.“⁹³ Práce na knihovně se tedy značně pozdržely jednáním s Bělehradem, jehož ministerstvo sice v roce 1934 povolilo projekt, avšak nastaly další komplikace. Sousední banka *Slavija* si nepřála, aby byla knihovna postavena na určeném

⁹² Lublaňská univerzita byla založena 23. července 1919.

⁹³ PRELOVŠEK, *Josip...*, cit. d., s. 265.

místě. Jelikož se jednalo o takto významného odpůrce, bylo stavební povolení zrušeno. Aby Plečnik prosadil projekt budovy demonstrující vzdělanost národa, předložil v létě 1933 veřejnosti svůj návrh společně se studií France Steleho. Nicméně o rok později přeložil studii i Ivan Vurnik. Vurnik byl Plečnikovým odpůrcem. Domníval se, že knihovna by měla být stylizována v moderním národním stylu a neodkazovat na minulost, tak jak ji Plečnik navrhl. Z tohoto důvodu byl bělehradským ministerstvem posunut začátek stavby do roku 1935, kdy parlament návrh rozpočtu přijal. Tím ale komplikace nekončily: „*V Jugoslávii mezitím vstoupil v platnost zákon stanovující nový standardní formát cihel.*“⁹⁴ Na to Plečnik reagoval následovně: „*Mé dny jsou sečteny, na myslí mám jiné, vyšší úkoly, protože již stoupám na vrchol, na kterém je chladno a jasno. Z toho důvodu Vás co nejsrdečněji prosím: Odmítněte další projednávání mého projektu. Vězte, že nemám žádné postranní myšlenky ani přání. Abych tak nemusel činit před zraky veřejnosti, prosím Vás, abyste vlákna, která mě váží k této nechutné aféře, důsledně roztal energickým gestem.*“⁹⁵

Ke stavbě nakonec došlo a fasáda z červených cihel je proložená šedým podpečským kamenem, různými druhy žuly, mramoru a jako odkaz na minulost do ní zasadil i zbytky zdiva bývalého Aueršperského paláce a římských a středověkých městských hradeb. Okna mají atypický tvar. Při pohledu z venku vypadají jako otevřené knihy a vyzdvihují tak význam budovy.

Budova univerzitní knihovny byla dokončena a dovybavena v roce 1941. Bohužel o tři roky později se na budovu zřítilo italské letadlo poštovní letadlo a místnost čítárny vážně poničilo. Ještě v průběhu války byla místnost Plečnikem zrekonstruována s menšími odchylkami od původního plánu.

4.2 Žehličkový dům

Peglezen – Žehličkový dům vyprojektoval Plečnik v letech 1932 – 1933 a počátkem téhož roku začala jeho výstavba, která trvala rok. Jednalo se o pozemek podlouhlého úzkého tvaru nevhodného k zastavění. Neobvyklý název pochází z 19. století, kdy se na tomto místě nacházel dům přezdívaný právě tímto jménem. Pozemek zakoupili a projekt financovali manželé Prelovškovi, ačkoli jej pro vlastní účely nepotřebovali a učinili tak spíše na Plečnikovo přání.

Jedná se o úzkou, postupně rozšiřující se, budovu. V úzkém průčelí Plečnik zprvu plánoval oblouk nad Kapitelskou ulicí, který měl zakrývat rušivé pozadí. Z toho bohužel kvůli

⁹⁴ Tamtéž, s. 266.

⁹⁵ Tamtéž, s. 266 – 267.

nesouhlasu obyvatel sešlo. Podmínkou města bylo, aby budova byla dostatečně vysoká. Měly se na ni tak lépe napojovat budoucí vzniklé budovy. Plečnik tomuto přání vyhověl, avšak žádná z později postavených budov nepřevyšuje první podlaží. Vchod se nachází v nejužším bodě budovy, tedy v průčelí, kde se původně mělo nacházet schodiště. Nad vstupem se v prvním patře nachází zimní zahrada. Před vstupem se tyčí trojbarevný stožár – podobný tomu na Pražském hradě a před magistrátem v Lublani.

Fasáda je omítnuta bílou vápencovou omítkou, k níž kontrastují pilíře arkád z šedivého teracu. Průčelí mělo být původně doplněno figurálními ozdobami, avšak od toho Plečnik nakonec upustil.

4.3 Hřbitov Žale

Lublaň se ve třicátých letech rozrůstala velkou rychlostí a bylo tedy nutné z městečka vybudovat město. K nárůstu počtu obyvatel se přidala i potřeba nové hřbitova. Bylo zvykem, že smuteční průvod procházel městem, což se později ukázalo jako problémové. Městští radní se proto již dříve začali zabývat touto otázkou a sám Plečnik se tento problém snažil vyřešit u již vybudovaného hřbitova u kostela svatého Kryštofa. Nakonec ale městským radním předložil svůj návrh, kterým se zabýval mezi lety 1936 a 1937.

Již na první pohled je jasné, že se jedná o přímou inspiraci antikou. Do hřbitova vstupujeme vysokým štíhlým obloukovým portálem obklopeným bílou sloupovou kolonádou z cihel. Plečnik zde nechal postavit čtrnáct kaplí, které byly budovány postupně. Některé z nich musel kvůli sporům o okolní pozemky o mnoho zmenšit. Ke každé z těchto budov přistupoval nanejvýš individuálně. Navrhl vždy originální interiér a samozřejmě i jím tak oblíbená svítidla. Do téměř každé kaple prochází světlo rozetou a okny obdélníkového tvaru. Vnější stěny kaplí mají buďto čistě bílou barvu, nebo jsou kombinovány se světlým odstínem šedi. Kaple jsou pojmenovány patronů městských far a nejoblíbenějších slovinských patronů. Nalezneme zde například kaple svatého Nikolaje, Jakuba, Jiří, Josefa a svaté Marie. *„Všechno, co podle jeho názoru nemělo v zahradě mrtvých co dělat – například místnosti pro truhláře, čalouníky a malíře, garáže a myčky vozidel, spojil na severovýchodní hranici pozemku, a ušetřil tak i náklady na ohrazení.“*⁹⁶

Před hlavní kaplí, skládající se z dvou mohutných pylonů, se nachází baldachýn s katafaltem a řečnickým pultem. Na kapli však nenavazuje

⁹⁶ Tamtéž, s. 345.

Realizace hřbitova probíhala dva roky a ukončena byla v roce 1940. Téhož roku byl hřbitov vysvěcen. Své město mrtvých se snažil vybudovat tak, aby v člověku nevzbuzovalo chmury a beznaděj, neboť si byl dobře vědom toho, že odchod z tohoto světa čeká nás všechny. Doplnil tak hřbitov o boží muka, kašnu a samozřejmě lavičky. Hřbitov je obklopen zelení a může působit jistým dojmem neuspořádanosti budov a kaplí uprostřed parku. Plečnik však rozmístění všech budov dobře uvážil.

Na tomto hřbitově spočinul i Plečnik sám. Zemřel 7. ledna 1957. Jeho hrob je dokonalým odrazem jeho života skromný a prostý.

5 Závěr

Plečnik nepůsobil pouze na rakouském, českém a slovinském území. Jasným důkazem je bělehradský kostel svatého Antonína z Padovy budovaný mezi lety 1929 – 1932. Samotný kostel byl dokončen do roku 1930. Zvonice válcovitého tvaru byla dostavěna o dva roky později a dvojnásobně převyšuje celkovou výšku budovy kostela. Srbské a bosenské prostředí značně poznamenané byzantskou kulturou mu umožňovalo konečně vybudovat kostel kruhového tvaru. Nechal se inspirovat Panteonem a pro kostel zamýšlel kopuli podobného typu. Z nedostatku finančních prostředků však k realizaci monumentální kopule nedošlo. Plečnik se musel smířit s plochou střechou a tak ji nahradil betonovou deskou obloženou dřevem.

Uvnitř kostela je možno odhalit jev zvenčí neviditelný. Jedná se o půlkruhové kaple zanořené do zdí. Tak jako u kostela Nejsvětějšího Srdce Páně je vnějšek i vnitřek zdí tvořen cihlami červené barvy s jakoby prostupujícím bílým lemováním z vnějšku dovnitř kostela. Vnitřek kostela je obklopen čtyřmi betonovými pásy znázorňující prostorovou hierarchii.⁹⁷

Presbyterium protíná betonový rám částečně obložen dřevem se sestupujícími schůdky ke stranám stěn. Na tomto trámu je posazen kříž, který slouží zároveň jako podpěra stropu a současně jsou na něm zavěšena svítidla. Nad hlavním oltářem je zavěšen zlatený lustr kruhového tvaru.

Když byl Plečnik jmenován profesorem na Technické fakultě v Lublani, dobře si uvědomoval, že univerzita nemá prostory ani finance pro nově vzniklou fakultu. Ze své vlastní iniciativy tak začal v roce 1920 plánovat skromnou budovu na Aškercově ulici, která byla dokončena o rok později. S neexistující budovou fakulty se Plečnik musel vypořádat ještě s faktem, že zde nebyly ani vhodné učební materiály pro studium. Ty pro své žáky také obstaral. Slovinské studenty si získal stejně jako ty české. Vzhlíželi k němu a Plečnik jim oplácel svou laskavostí. Nejlepším z nich pomáhal po absolvování studia najít práci. Jeho snahou bylo vychovat generaci architektů stejně oddaných práci jako byl on. Upozorňoval je na to, že jedině píle a plné soustředění na studium z nich teprve učiní opravdové mistry. O tom svědčí i to, že je v ateliéru očekával i o prázdninách a studenty, kteří nevyužívali prostor fakulty ke studiu v každé volné chvíli, vyloučil elegantním způsobem – odnesením jejich rýsovacího stolu na chodbu. Pro podnícení nadšení svých studentů je nechal vytvořit vlastní klub se jménem Ohniště akademických architektů. Své žáky učil především klasickým vzorům, nikoliv moderní architektuře, jak se zpočátku studenti domnívali. Jeho tvorba

⁹⁷ PRELOVŠEK, *Josip...*, s. 231.

koneckonců dosvědčuje to, že pokud chce být člověk skutečným moderním architektem, musí prvně pochopit počátky architektury. Fakultu pak názorově rozdělil již zmíněný spor s Vurnikem roku 1924. Vurnik si založil paralelní fakultu, kam přešli studenti stojící na jeho straně, navíc využil toho, že Plečnik odmítal vyučovat modernu a sám se jí na své fakultě zabýval.

Zanedlouho po skončení druhé světové války se k moci na slovinském území, stejně jako u nás. Plečnik tak poslední desetiletí prožil v nepříliš šťastném období. Celý život se veřejně hlásil k církvi, což i kdyby chtěl, nemohl popřít. Architekti přestávali přijímat zakázky sakrální návrhy. Plečnik jich proto dostával mnohem více než v minulosti. Nejednalo se ale o zakázky předchozího typu. Nová generace architektů vytvářela stavby v moderním stylu bez odkazu na minulost. Oproti nim se Plečnik jevil jako zastánce starých poměrů a zadavatelé se tak domnívali, že by nebyl schopen vytvořit projekt v novodobém architektonickém proudu, což sice nebylo pravdou, ale Plečnik se horečnému podléhání momentálních stylů vždy vyhýbal. To také dalo jeho dílům nadčasovost, která je dodnes oceňována a zcela jistě bude i v následujících stoletích. Budování kostelů nebylo kvůli režimu takřikajíc v módě. Architekt velkolepých sakrálních staveb se tak stal spíše navrhovatelem malých projektů s minimem finančních prostředků. Krom tohoto faktoru zde byl i fakt, že ceny kovů, mramoru i masivu vystoupaly na enormní částky. Komunisté se jej pro jeho názory a učební metody snažili v následující letech vystrnadit ze školy. Jeho velkým konkurentem se zde stal jeho bývalý žák Edvard Ravnikar⁹⁸. Ten byl také Plečnikovým spolupracovníkem při stavbě Národní a univerzitní knihovny. Díky politické situaci měl Ravnikar nad Plečnikem navrch a ambicióznější studenti tak často přecházeli k němu.

Také Plečnikovo dílo po odchodu z Československa a nástupu komunistů k moci začalo chátrat a velké úcty se mu také nedostalo. Důvodem mohla být nedbalost, nebo záměrná ignorace zapříčiněná prací i dobrými vztahy s prezidentem Masarykem, jakožto představitele demokratické republiky, i jeho rodinou, především dcerou Alicí. Avšak jeho dílo bylo postupně rekonstruováno po Sametové revoluci a roku 1996 se v celém areálu Hradu konala velká výstava pod dohledem českého prezidenta Václava Havla i slovinského prezidenta Milana Kučana. Tato výstava poté procestovala velký počet zemí, v první řadě Slovinsko, Spojené státy americké, Francii, Belgii, Maďarsko, Izrael, Polsko, Španělsko, Německo.

⁹⁸ Edvard Ravnikar (*1907, †1993) v roce 1939 působil v Paříži u Le Corbusiera. Od roku 1946 až po rok 1980 působil jako profesor na lublaňské architektonické fakultě. Je autorem projektu Muzea moderního umění realizovaného v roce 1951.

V roce 1949 mu byla udělena Prešerenova cena a státní vyznamenání. Byl tak částečně rehabilitován, neboť mu tato ocenění otevřela cestu k navrhování pomníků obětem války. V padesátých letech tak začal s budováním. Právě z počátku padesátých let pochází pomník na předměstí Trnovo, Památník národního osvobození ve Vipavě a pomník obětem ze Selešské doliny. Ke konci svého života navrhl ještě kamenný monopteros na Brijonských ostrovech. K osobnímu setkání nikdy nedošlo, ačkoli si to Plečnik přál a dokonce byly dohodnuty dvě schůzky.

V rodné Lublani Plečnik navrhoval nespočet projektů. Bylo jich takové množství, že to v člověku může vyvolávat domněnku, že Lublaň byla před jeho příchodem pouhou zapadlou vesničkou. Tak tomu sice nebylo, nicméně se Plečnik do podoby města nesmazatelně zapsal. Vyprojektoval urbanizační plán Lublaně a dále například budovu Vzájemné pojišťovny, která se velice podobá Národní a univerzitní knihovně, hřbitov Žale, Žehličkovy dům a ikonické Trojmostí. To vede přes řeku Lublanici od Prešerenova náměstí k lublaňskému hradu postavené v letech 1929 - 1931. Plečnik se pro toto unikátní pojetí mostu nechal inspirovat v Praze, kde také údajně vzniknul, kdy přes řeku Vltavu vedla provizorní lávka vedle nově vznikajícího Mánesova mostu.

Tržnice přiléhající k Trojmostí byla realizována mezi lety 1939 – 1944 měla ve svých plánech zakomponovaný plán krytého Řeznického mostu vedoucí přes Lublanici. Tento most však nebyl nikdy postaven. Trojmostí není jediným Plečnikovým výtvozem vedoucí přes řeku. Tržnice je zakrytým prostorem s výhledem na řeku a otevřeným prostorem k pěší zóně vedoucí k nedalekému náměstíčku. Při břehu řeky mají spodní prostory půlkruhová okna. Střechu je tvořena z betonových tašek a podpíraná sloupy. Dále od Trojmostí se pod ní ukrývají dvě lodžie. Točité schodištěm se ze sloupové haly dostaneme k Rybímu trhu. Jendou z dalších staveb přes Lublanici jsou mohutná zdymadla z let 1940 až 1944 tvořena třemi mohutnými pylony, které jsou průchozí po úzké lávce. Tyto pylony zdymadel jsou po stranách zdobeny íónskými sloupy, na jejichž hlavice jsou posazeny etruské vázy s drždaly. Na druhé straně jezu jsou do íónských sloupů zabudované lidské tváře, taktéž dle etruského vzoru. Ty se nacházejí na samém konci regulovaného toku. Mezi další Plečnikovi patří i Ševcovský most z let 1931 – 1932 a most před farním kostele na předměstí Trnovo, který je po obou stranách zakončen jehlany.

Plečnik skutečně přispěl do nové podoby Lublaně tak, jak to dokázalo jen málo architektů. Ať už se jednalo o urbanizaci Lublaně, kdy nezapomínal nově vytvářené město propojit s přírodou například při úpravě rozlehlého parku Tivoli a nebo úpravou Kongresového náměstí, na němž se nachází park Hvězda, který dostal své jméno díky cestám,

jež se ve středu parku protínají a při pohledu z výšky vytvářejí obraz hvězdy. Během dvacátých a třicátých let navrhoval také několik soukromých vil. Jednou z nich byla jeho vlastní z let 1923 až 1924, vila Běžek v Kranji a v neposlední řadě Prelovškova vila.

Osobnost Josipa Plečnika se neesmazatelně zapsala do historie obou našich národů. Vděčíme mu za architektonické pozvednutí hlavních měst obou dnešních republik. Úprava Pražského hradu byla pro československý národ zásadním stavebním kamenem pro budování vlastenectví a národního sebevědomí. Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně mezi pilíře národní hrdosti jistě také patří, poněvadž Plečnik vždy tvořil tak, aby jeho dílo bylo obrazem společnosti, pro kterou je určeno. Pravděpodobně nebudeme nikdy schopni dohledat všechna Plečnikova díla a zásahy. Při vybavování interiérů to ani není možné. Avšak jeho rukopis je poměrně zřejmý a tak se u nepatrných drobností, kterými je například zábradlí, můžeme pouze domnívat, že byl jejich autorem. Navzdory tomu, že se Plečnik za život několikrát sblížil s něžným pohlavím – jmenujme například Alici Masarykovou – nikdy se neoženil. Věřil totiž, že architektura je nejvyšším možným stupněm uměleckého vyjádření a není tedy možné se současně věnovat Bohu, architektuře a soukromému životu. Bez tohoto životního přesvědčení by jeho dílo jistě nedosahovalo takové umělecké hodnoty.

6 Seznam literatury

6.1 Prameny

CIBULKA, Josef. Dvě nové věže a dva nové kostely, in: *Knihy o Praze, Pražský almanach*, Praha 1930, s. 165-179.

STEFAN, Oldřich. *Pražské kostely*. Praha: Edice Žikeš, 1936. 218 s., 128 l. obr. příl. [Žikešova edice monumentálních uměleckých monografií; sv. 2].

VYBÍRAL Jindřich – PRELOVŠEK, Damjan, eds., Jože. *Kotěra, Plečnik – korespondence*. Vyd. 1. V Praze: VŠUP, 2002. 363 s. Texty. ISBN 80-901982-9-5, s. 197.

6.2 Literatura

Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze: [Galerie Jaroslava Fragnera] = Czech architectural cubism: a remarkable trend that was born in Prague. [Jaroslav Fragner Gallery: 21. 12. 2006-11. 2 .2007]. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2006. 171 s. ISBN 80-239-8368-7.

ČIŽINSKÁ, Helena, HOLUB, Karel, ed. a ŠEBOVÁ, Monica, ed. *Beuronská umělecká škola v opatství svatého Gabriela v Praze = Die Beurerer Kunstschule in der Abtei Sankt Gabriel in Prag*. Praha: Ars Bohemica, 1999. 134 s. ISBN 80-902381-4-9.

FATKOVÁ, Markéta. *Památková péče očima architekta Kamila Hilberta*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2014. 139 s., [20] s. obr. příl. ISBN 978-80-87922-01-9.

FROUZ, Martin – WASSERBAUER, Zdeněk, ed. *Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně*. Vyd. 2. Praha: Triton, 2012 [i.e. 2013]. 299 s. ISBN 978-80-7387-704-0.

GAŠPARIČ, Jure. *Češi a Slovinci v moderní době: politika – společnost – hospodářství – kultura*, Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2010, 425 s. ISBN 978-80-7415-025-8; 978-961-6386-23-4.

KOTĚRA, Jan – POTŮČEK, Jakub, ed. *Kotěra: po stopách moderny*, 1. vyd., Hradec Králové: Muzeum východních Čech, ©2013. 101 s. ISBN 978-80-85031-92-8.

HORSKÝ, Jiří, ed. *Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století: (kostel Nejsvětějšího Srdce Páně jako součást středoevropské architektonické scény): [sborník přednášek z mezinárodní konference: 5. listopadu 2011. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2012, 59 s. ISBN 978-80-86863-59-7.*

KOTĚRA, Jan – ŠLAPETA, Vladimír, ed. *Jan Kotěra: 1871-1923: zakladatel moderní české architektury*. Praha: Obecní dům, 2001. 411 s. ISBN 80-86217-46-9.

- KOTĚRA, Jan. *Jan Kotěra*, Praha: KANT, 2001, 411 s. ISBN 80-86338-08-4.
- LUKEŠ, Z. – PRELOVŠEK, D. – VALEN, T. *Josip Plečnik - architekt Pražského hradu*, Správa Pražského hradu, příspěvková organizace Kanceláře prezidenta republiky 1996, 663 s. ISBN 80-902051-3-5.
- LUKEŠ, Zdeněk et al. *Josef Gočár*. 1. vyd. Praha: Titanic, 2010. 435 s. ISBN 978-80-86652-44-3.
- LUKEŠ, Zdeněk. *Jože Plečnik, průvodce po stavbách v České republice*, Praha: Foibos Books, 2012, 94 s. ISBN 978-80-87073-41-4.
- LUKEŠ, Zdeněk. *Architektura 20. století*. Vyd. 1. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. 189 s. ISBN 80-86161-40-4.
- LUKEŠ, Zdeněk. *Rothmayer, Janák, Fragner: průvodce po architektuře na Pražském hradě: 30. až 60. léta XX. století*. 1. vydání v českém jazyce. [Praha]: Foibos Books, 2017. 68 stran. Slavné stavby. ISBN 978-80-88258-00-1
- MARGOLIUS, Ivan. *Church of the Sacred Heart: Jože Plečnik*. 1st published. London: Phaidon Press, 1995. 60 s. Architecture in detail. ISBN 0-7148-3351-7.
- MORAVÁNSZKY, Ákos. Toward a Mythic Language, in: *Josip Plečnik - an architect of Prague Castle*. 1st ed. in English. Praha: Prague Castle Administration, a budget organization of the Chancellery of the President of the Republic, 1997. 663 s. ISBN 80-902051-5-1, s. 179-188.
- NEŠLEHOVÁ, Mahulena. *Vlastislav Hofman*. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana ve spolupráci s Ústavem dějin umění AV ČR, 2005. ISBN 80-903549-1-2.
- NOVOTNÝ, O. *Jan Kotěra a jeho doba*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění Praha 1958. 287 s.
- PANOCH Pavel – ŘEPA Miroslav. *Karel Řepa pardubický architekt ve věku nejistot*, Pardubice: Helios 2003, 143 s. ISBN 978-80-85211-15-3.
- PLEČNIK, Josip. *Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století*, Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2012, 59 s. ISBN 978-80-86863-59-7.
- PLEČNIK, Jože – HORSKÝ, Jiří, ed. *Nejměňte me nikdy: dopisy Josipa Plečnika Alexandru Titlovi 1919-1947*, Praha: Přátelé Prahy 3, 2010, 109 s. ISBN 978-80-254-8171-4.
- PLEČNIK, Jože. *Josip Plečnik: An Architect of Prague Castle*, Praha: Správa Pražského hradu, 1997, 663 s. ISBN 80-902051-5-1.
- PRELOVŠEK, Damjan. *Architekt Josip Plečnik: práce pro prezidenta Masaryka*, Praha: Pražská edice, 2001, 143 s. ISBN 80-86239-01-2.
- PRELOVŠEK, Damjan. *Josip Plečnik: život a dílo*. Šlapanice: ERA, c 2003, 376 s. ISBN 80-86571-72-1.

ROUSOVÁ, Hana, ed. et al. *Vademecum: moderní umění v Čechách a na Moravě (1890-1938)*. Praha: Gallery, 2002. 415 s. ISBN 80-86010-62-7.

SEDLÁK, Jan: Santini a Plečnik: tradice a invence, Brno: VUTIUM, 1999, in: *Edice Vědecké spisy Vysokého učení technického v Brně*. Habilitační a inaugurační spisy. Svazek 9, 26 s. ISBN 80-214-1357-3.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra, ed. a KRAJČI, Petr, ed. *Antonín Engel 1879-1958: (architekt, urbanista, pedagog): výstava ke 120. výročí narození* [Praha, 5. listopadu 1999 - 9. ledna 2000. 1. vyd. v jazyce českém. V Praze: Národní galerie, 1999. 92 s. ISBN 80-7035-216-7.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. 20. století české architektury. 1. vyd. Praha: Titanic, 2006. 235 s. ISBN 80-86652-24-6.

VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0969-8.

SUMMARY

Plečnik in Prague

The Less Known Chapters of Plečnik's Work on the Czech Territory

Josip Plečnik studied in Vienna under the architect Otto Wagner from 1894 to 1897. Wagner's personality was great inspiration and Plečnik admired him. After finishing his studies he stayed in Vienna and practiced here for ten years. His famous projects include the Zacherl House, the Langer House and the Church of the Holy Spirit.

Plečnik held the view on panslavism and admired Czech culture. During his studies he met Jan Kotěra and they became friends. Thanks to him Plečnik moved to Prague in 1911 and worked as teacher of decorative architecture at the Academy of Arts Architecture and Design in Prague.

In 1920 Tomáš Garrigue Masaryk, the president of Czechoslovakia, named Plečnik a chief architect of Prague Castle and started working on its renovations. Since 1920 to 1934 he worked on renovations of I., III., IV. courtyards and gardens – Na Baště, Na Valech etc. Plečnik also renovated Masaryk's apartment and his summer residence in Lány. One of his most significant pieces is the Church of the Most Sacred Heart of Our Lord in Vinohrady.

After his return to Ljubljana in 1920 he worked as teacher at the Technical University and also as architect for Ljubljana. His most important works are the National and University Library building, the Peglezen house, the Žale cemetery, the Church of St. Michael in the Marshes, the Church of St. Francis of Assisi, the Triple Bridge and the Cobblers' Bridge, the Central Market and the Križanke Summer Theatre.

POVZETEK

Plečnik v Pragi Manj znana Plečnikova dela na češkem ozemlju

Josip Plečnik je študiral na Dunaju pri arhitektu Otto Wagnerju od 1894 do 1897. Wagnerjeva osebnost je bila velika inspiracija in Plečnik ga je občudoval. Potem ko je končal študij, je ostal na Dunaju in delal tam deset let. Njegovi najbolj znani projekti so Zacherlova hiša, Langerjeva hiša in Cerkev svetega Duha.

Plečnik je opravljal panslavistične mnenje in občudoval češko kulturo. Pri študiju je srečal Jana Kotěro in sta postala prijatelja. Zaradi njega se je Plečnik preselil v Prago v letu 1911 in delal kot profesor dekorativne arhitekture na Umetniško-obrtni šoli.

L. 1920 Tomáš Garrigue Masaryk, predsednik Češkoslovaške republike, je imenoval Plečnika glavnim arhitektom Praškega gradu in je začel tukaj opravljati renovacijska dela. Od l. 1920 do l. 1934 je rekonstruiral I., III., IV. dvorišče in vrtove – Na Baště, Na Valech id. Rekonstruiral je tudi Masarykovo stanovanje in njegovo poletno rezidenco v Láníh. Eno iz njegovih najpomembnejših del je Cerkev svetega Srca Jezusovega na Vinohradih.

Potem, ko se je v letu 1920 vrnil nazaj v Ljubljano je deloval kot profesor na Tehniški fakulteti in tudi kot arhitekt za Ljubljano. Njegova najpomembnejša dela so Narodna in univerzitetna knjižnica, Peglezen, Žale, Sveti Mihael na Barju, Cerkev svetega Frančiška Asiškega v Šiški, Tromostovje, Šušarski most, Kongresni trg in Križanke.